Participatieverslag verkenning & planuitwerking

PROJECT

Meanderende Maas

5 februari 2024

Project	Planuitwerking Meanderende Maas
Document	Participatieverslag
Status	Definitief, t.b.v. planproducten
Datum	5-2-2024
Auteur(s)	[redacted]

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING 5

1.1 HWBP & MIRT-Verkenning en participatie 5

1.2 Leeswijzer 6

DEEL I VERKENNINGSFASE 7

2 PROCESBESCHRIJVING VERKENNINGSFASE 8

2.1 Participatie; proactieve benadering omgeving 8

2.2 Formele inspraak verkenningsfase 12

2.3 Besluitvorming verkenningsfase 12

3 AANDACHTSPUNTEN OMGEVING VERKENNINGSFASE 14

3.1 Omwonenden dijk en grondeigenaren 14

3.2 Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelnemers werkplaats 15

3.3 Stakeholders, belangenorganisaties 16

3.4 Zienswijzen op de structuurvisie 17

DEEL II PLANUITWERKINGSFASE 18

4 PROCESBESCHRIJVING PLANUITWERKINGSFASE 19

4.1 Participatie 19

4.2 Besluitvorming 25

4.3 Inspraak en verwerking zienswijzen 26

5 AANDACHTSPUNTEN OMGEVING PLANUITWERKINGSFASE 28

5.1 Omwonenden dijk en grondeigenaren 28

5.2 Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelgebied-sessies en werkplaats 29

5.3 Stakeholders, belangenorganisaties 33

Bijlagen

		Aantal pagina's
I	Contactmomenten omgeving	3
II	Belevingswaardenonderzoek (2017): conclusies	2
III	Advies klankbordgroep (september 2019)	2
IV	Advies Klankbordgroep over de planuitwerkingsfase tot en met het voorlopig ontwerp	2
V	Advies Klankborgroep (september 2022)	3

1

INLEIDING

Voor u ligt het Participatieverslag behorende bij het project Meanderende Maas.
Het verslag bevat een beschrijving van het gevolgde proces met de omgeving én geeft de belangrijkste uitkomsten uit dat proces weer en hoe deze zijn gebruikt voor de stappen en besluiten in de planvorming.

1.1 HWBP & MIRT-Verkenning en participatie

In het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is het dijktraject Ravenstein-Lith opgenomen als één van de meest urgente dijktrajecten om te versterken. Concrete aanleiding voor het project Meanderende Maas is dat de dijk aan Brabantse zijde van dit riviertraject niet voldoet aan de nieuwe veiligheidsnormen die per 1 januari 2017 gelden.
Het project is ook onderdeel van een brede strategie voor de Bedijkte Maas, die op haar beurt onderdeel is van de gehele Nederlandse Maas, ook wel Deltaprogramma Maas genoemd. Om de waterveiligheid te borgen, hebben Rijk en regio in het Deltaprogramma gekozen voor een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming. Binnen deze strategie is Meanderende Maas één van koploperprojecten waarbij realisatie van rivierverruiming – naast dijkversterking - op korte termijn kansrijk wordt geacht.

Op 27 januari 2015 heeft de minister aan de Stuurgroep Delta Maas gevraagd om voor de Maas tot een voorstel te komen van kansrijke rivierverruimende maatregelen, in samenhang met dijkversterkingen en startbesluiten voor één of meer MIRT-Verkenningen. De regio[1] is vervolgens gestart met het MIRT onderzoek Meanderende Maas/ Ravenstein-Lith. Uit dit MIRT-onderzoek is gebleken dat een combinatie van dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsmaatregelen substantieel bijdraagt aan de waterveiligheid. Daarnaast levert het synergie op met ambities en opgaven van de partners, onder meer op het gebied van economie, recreatie en natuurontwikkeling/ waterkwaliteit.

In het Bestuurlijk Overleg-MIRT van 12 oktober 2016 is door de minister ingestemd met de start van een integrale Verkenning (MIRT/HWBP) Meanderende Maas. De Verkenning moet de beslisinformatie opleveren die nodig is om een voorkeursbeslissing te nemen en te besluiten over de vervolgfase. In de Verkenning zijn verschillende oplossingen onderzocht voor dijkversterking, in combinatie met riviermaatregelen en gebiedsontwikkeling. Uit de Verkenning volgt een besluit over een voorkeursalternatief (VKA) voor een integraal maatregelenpakket voor de periode tot 2028. Ook leidt de Verkenning tot een visie op het gebied voor de langere termijn. Het VKA wordt planologisch verankerd in een interprovinciale structuurvisie.

De Verkenning is uitgevoerd in twee fasen. In fase 1 (analytische fase) zijn mogelijke oplossingen breed verkend, waaruit uiteindelijk twee kansrijke alternatieven zijn vastgesteld. In fase 2 (beoordelingsfase) zijn de kansrijke alternatieven nader uitgewerkt en beoordeeld. In beide fasen zijn overheden, belangenorganisaties, bewoners, grondeigenaren en andere omgevingspartijen nauw betrokken bij de belangrijke stappen.

[1] De initiatiefnemende organisaties zijn: waterschap Aa en Maas, provincie Noord-Brabant en gemeente Oss. Partners in het MIRT-Onderzoek zijn: gemeente Wijchen, gemeente West Maas en Waal, ZLTO, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Ministerie van I en M, RWS Zuid Nederland en Natuurmonumenten.

Na de Verkenning volgt de planuitwerkingsfase, waarin het VKA nader is uitgewerkt. In fase 1 van de planuitwerking is het Voorkeursalternatief waar nodig nader uitgewerkt tot een Voorlopig Ontwerp. Deze fase 1 liep grofweg van de zomer 2020 tot eind maart 2021.
In fase 2 van de planuitwerking is het Voorlopig Ontwerp – samen met een aannemerscombinatie – uitgewerkt tot een Definitief Ontwerp én zijn de benodigde hoofdbesluiten en -vergunningen voorbereid. Ook gedurende de planuitwerking zijn genoemde omgevingspartijen intensief betrokken.

Dit participatieverslag beschrijft op hoofdlijnen het gevolgde proces én de belangrijkste aandachtspunten die vanuit de omgeving zijn meegegeven. Het verslag bestaat uit twee delen. Deel I heeft betrekking op de Verkenningsfase, deel II op de Planuitwerkingsfase.

Participatie
Participatie is de deelname van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan het plan- en besluitvormingsproces. Participatie is nodig om informatie, kennis, belangen en standpunten te delen, met als doel een kwalitatief beter besluit, met meer draagvlak en een korte doorlooptijd. Deze doelen worden bereikt door de meedenkkracht, initiatieven en ideeën uit de maatschappij te gebruiken.

1.2 Leeswijzer

Deel I en Deel II hebben eenzelfde opbouw.

Deel I:
In hoofdstuk 2 is beschreven welk participatieproces met de omgeving in de verkenning is gevolgd. Ook is in dit hoofdstuk de relatie met de (formele inspraak toegelicht en is beschreven hoe de besluitvorming in de verkenning is georganiseerd.
In hoofdstuk 3 zijn per categorie stakeholders op hoofdlijnen de belangrijkste opgehaalde inhoudelijke aandachtspunten en reacties tijdens de verkenning weergegeven.

Deel II:
In hoofdstuk 4 is het proces van participatie, besluitvorming en inspraak voor de planuitwerkingsfase beschreven. Hoofdstuk 5 bevat de belangrijkste opgehaalde inhoudelijke aandachtspunten en reacties.

DEEL I
VERKENNINGSFASE

2

PROCESBESCHRIJVING VERKENNINGSFASE

Het project Meanderende Maas heeft een grote impact op de omgeving en daarom is er in de Verkenning veel aandacht besteed aan het omgevingsproces, met proactieve communicatie en participatie. Doel hiervan was om inzicht, begrip, draagvlak en meerwaarde te creëren onder stakeholders in het projectgebied, zoals bewoners, dorpsraden en ondernemers. Ook zijn stakeholders van de samenwerkende partijen (de betrokken overheden), zoals bestuurders en ambtenaren, actief betrokken in het proces.
Waar in fase 1 (analytische fase) de nadruk lag op het ophalen van kansen, opgaven, oplossingsrichtingen, ging het in fase 2 (beoordelingsfase) vooral om het inzichtelijk maken van voorkeuren, weerstanden, aandachtspunten bij de uitwerking van de kansrijke alternatieven en de samenstelling van een voorkeursalternatief (VKA).

In de procesbeschrijving wordt onderscheid gemaakt in participatie, formele inspraak en besluitvorming.

2.1 Participatie; proactieve benadering omgeving

In fase 1 van de Verkenning (jan. 2017 – jan. 2019) is in de eerste plaats ingezet op brede bekendheid met het project in de omgeving. Hiertoe zijn bij de start van de Verkenning vier informatiebijeenkomsten georganiseerd aan zowel Brabantse als Gelderse zijde met ca. 250 bezoekers. Daarnaast zijn er diverse inloopochtenden in het gebied georganiseerd, is informatie via nieuwsbrieven (minimaal elk kwartaal, huidig aantal abonnees; ruim 1000), de project-website (www.meanderendemaas.nl , gemiddeld aantal bezoekers per maand: 600) en social-media gedeeld en zijn in gesprekken met een breed scala bewoners en belanghebbenden vragen, zorgen, ideeën en initiatieven opgehaald. Ook zijn via een 'Ideeënkaart' (op de website) ideeën en aandachtspunten opgehaald. Vanuit een belevingswaardenonderzoek (zie ook hieronder) zijn inzichten over de beleving van het gebied door mensen die er wonen, werken en/of recreëren opgehaald en gebruikt in de uitwerking van de oplossingsrichtingen. Er zijn diverse persberichten in lokale/regionale media rond het project verschenen.
In werkplaatsen is in de vorm van co-creatie en raadpleging samen met de omgeving gewerkt aan de inhoud. In fase 1 is samen gewerkt aan bouwstenen voor mogelijke oplossingen en alternatieven. Zie verder onder 'werkplaatsen'.

Belangrijke constatering uit fase 1 is dat mensen de noodzaak van het project (h)erkennen (waterveiligheid) en de integrale aanpak ondersteunen (dijkversterking, rivierverruiming, gebiedsontwikkeling).

In fase 2 van de Verkenning is de pro-actieve interactie met de omgeving gecontinueerd. Via o.a. nieuwsbrieven, bewonersbrieven, website en social-media zijn bewoners en belanghebbenden in en rond gebied op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen en belangrijke stappen of momenten in het proces. Ook de werkplaatsen zijn gecontinueerd, waarbij de focus lag op de uitwerking van de kansrijke alternatieven en het inventariseren van voorkeuren en bouwstenen voor een voorkeursalternatief.

Specifiek in deze fase is de organisatie van diverse dijktafels, waarin met dijk omwonenden en direct belanghebbenden (grondeigenaren projectgebied) intensief gesproken is over de kansrijke alternatieven X en Z (zie verder onder 'dijktafels'). Bijlage I bevat een overzicht van contactmomenten met de omgeving.

De interactie met de omgeving in fase 2 heeft geleid tot een goed beeld van wat de omgeving belangrijk vindt, waar voorkeuren liggen en welke zorg- en aandachtspunten er leven. Deze informatie vormt belangrijke beslisinformatie voor de afweging en besluitvorming van het VKA. Deze uitkomsten zijn (in hoofdlijnen) opgenomen in hoofdstuk 3 (en in bijlagen).

Belevingswaardenonderzoek; inzicht in waardering omgeving

In 2017 is een Belevingswaardenonderzoek uitgevoerd. Ruim 660 enquêtes en ca. 20 diepte-interviews zijn ervoor verwerkt. Onderzocht is hoe mensen die wonen, werken en recreëren in het projectgebied hun omgeving beleven. Daarbij zijn uiteenlopende groepen ondervraagd: van jong tot oud, van dijkbewoners tot binnenvaartschippers, van recreanten tot ondernemers. Doel was om inzicht te krijgen in wat mensen die hier wonen, werken en/of recreëren in hun omgeving waarderen, of juist niet. Het onderzoek belicht daarmee ook de emotionele waarden die mensen in het gebied ervaren. Deze inzichten zijn gebruikt in de uitwerking van de plannen van project. Dit betekent niet, dat de wensen en ideeën ook allemaal uitgevoerd gaan worden. Maar waar het mogelijk is en past, zijn uitkomsten input geweest voor het ontwerpproces. In bijlage II zijn de conclusies en aanbevelingen uit het Belevingswaardenonderzoek weergegeven.

Werkplaatsen: co-creatie op oplossingsrichtingen

In een achttal werkplaatsen hebben het project-/ingenieursteam – in de vorm van co-creatie en raadpleging - samen met een vaste groep (van ca. 40) bewoners en belanghebbenden met verschillende achtergronden en belangen gewerkt aan de inhoud. De werkplaatsen zijn er om draagvlak te creëren maar ook om vroegtijdig gebruik te kunnen maken van de kennis en ambities vanuit het gebied. Deze vorm van samenwerken vergroot de betrokkenheid en het eigenaarschap. Ook komen synergiekansen in beeld en fungeert het als vliegwiel voor vernieuwende ideeën.
Zes werkplaatsen zijn gehouden in aanloop naar de mogelijke alternatieven met de focus op het ophalen van ideeën en wensen, kennis te benutten en knelpunten op te sporen. In werkplaats 7 en 8 is meegedacht over de dilemma's en te maken keuzes en de verdere uitwerking van het VKA.
De werkplaatsen hebben veel bruikbare gebiedsinformatie en aandachtspunten opgeleverd. Daarnaast is geïnvesteerd in de relatie met de deelnemers (elkaar kennen, korte lijntjes over signalen) en is stilgestaan bij de gemaakte keuzes en (bestuurlijke) afwegingen.
Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl zijn de verslagen en presentaties van alle 8 werkplaatsen te vinden. Het filmpje – via deze link https://youtu.be/HFsqGzKigro – geeft een impressie van werkplaats 8.

Dijktafels: raadpleging op zorgpunten en voorkeuren

In 8 dijktafels is een brede groep belanghebbenden geïnformeerd over het dijkontwerp en de alternatieven én zijn voorkeuren, zorg- en aandachtspunten opgehaald. Middels brieven zijn alle direct omwonenden langs de dijk en grondeigenaren persoonlijk uitgenodigd voor deze dijktafels. Ongeveer de helft van het totaal aantal adressen heeft geparticipeerd in de dijktafels. Na een uitgebreide toelichting vanuit het projectteam op de alternatieven X en Z en daarbinnen de ontwerpen voor de dijk, is er in kleine groepen uitgebreid stilgestaan bij vragen, zorgen en meningen van aanwezigen. Specifiek is ook gevraagd naar voorkeuren voor (of weerstand tegen) oplossingen. Dit om een beeld te krijgen bij het draagvlak voor de voorstellen, welke belangrijke beslisinformatie vormt voor de te maken bestuurlijke keuzes.
Van alle dijktafels zijn verslagen gemaakt. Ingebrachte punten die relevant zijn voor de besluitvorming richting het VKA (Verkenningsfase) zijn weergegeven in hoofdstuk 3. Ook zijn veel punten ingebracht die meer relevant zijn voor de Planuitwerkingsfase (bijv. details over specifieke plekken); naast de verslaglegging van de dijktafels worden specifiek/individueel ingebrachte punten ook vastgelegd in het Klanteissysteem (KES). In de Planuitwerking zullen deze punten in het detailontwerp worden ingebracht.
Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl is een impressie van de dijktafels te vinden. Hier is ook een filmpje met de presentaties gehouden tijdens de dijktafels te zien.

Grondeigenaren; ook individuele gesprekken

Naast de dijktafels is een aparte tafel-bijeenkomst georganiseerd specifiek bedoeld voor grondeigenaren (buitendijkse gronden). Hier zijn voorkeuren en zorgpunten opgehaald. Daarnaast zijn in enkele gevallen individuele gesprekken gevoerd in relatie tot mogelijke grondverwerving.

Klankbordgroep; advies over het proces

Gedurende de Verkenning is een klankbordgroep samengesteld en actief. De klankbord adviseert het project en de Stuurgroep Meanderende Maas over het te volgen/ gevolgde proces. Ook kijken de leden van het klankbord of de verschillende belangen in het gebied goed worden meegenomen. De klankbord bestaat uit ca. 10 deelnemers; zij vertegenwoordigen verschillende belangen, zoals de agrarische sector, natuur, ondernemingen, dorpen en cultuurhistorie. De klankbord komt ongeveer drie keer per jaar samen.
Het eindadvies van de klankbordgroep is opgenomen in bijlage III.

Afbeelding 2.1 Impressies werkplaatsen en dijktafels (2018 – 2019)

Participatieladder

Er zijn verschillende vormen van (burger)participatie te onderscheiden; deze verschillen onder meer in de mate van betrokkenheid van participanten en overheid. Deze betrokkenheid wordt wel uiteengezet in de zogenoemde participatieladder (zie afbeelding). Van rechts naar links gelezen neemt de invloed van participanten toe, van louter geïnformeerd worden naar een volledig mandaat. Omgekeerd neemt de rol van politiek en bestuur steeds verder af. Onderaan de ladder zijn het de politiek en het bestuur die de agenda bepalen en alle beslissingen op eigen gezag en naar eigen inzicht nemen. Hoger op de ladder verandert de rol van het bestuur en ambtenaren in adviseur voor de betrokkenen of facilitator van het proces.

Voor project Meanderende Maas geldt dat alle niveaus van participatie worden ingezet, behalve het niveau van 'samen beslissen'. De besluiten omtrent de dijk, de rivierverruiming en gebiedsontwikkeling zullen uiteindelijk door bestuur en politiek worden genomen. Bij besluiten wordt nadrukkelijk de informatie vanuit de participatie/ het proces met de omgeving meegewogen.

Onder de afbeelding is te zien op welke participatie-niveaus in het project Meanderende Maas is gewerkt.

2.2 Formele inspraak verkenningsfase

Naast de informele lijn van participatie was er in de Verkenningsfase op twee momenten gelegenheid voor een ieder om een formele zienswijzen in te dienen.

Zienswijzen op reikwijdte en detailniveau
In de tweede fase vond ook een formeel inspraakmoment plaats. In dec. 2018 kon iedereen een zienswijze indienen op het voornemen om een interprovinciale structuurvisie op te stellen en op de reikwijdte en detailniveau van de op te stellen Milieueffectrapportage (MER). Daarbij werd de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) door de provincie Noord-Brabant (als coördinerend bevoegd gezag) ter inzage gelegd. Zienswijzen konden zowel online als per post worden ingediend. Daarnaast zijn inloopbijeenkomsten georganiseerd waar men ook mondeling hun zienswijze konden indienen. In totaal zijn er 10 zienswijzen binnengekomen. Ook de commissie voor de milieueffectrapportage en Brabant advies hebben een advies gegeven op de NRD. Alle zienswijzen zijn van reactie voorzien in de Nota van Zienswijze. Deze Nota is aan alle indieners van een zienswijze toegestuurd en deze is gepubliceerd op de projectwebsite. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Gelderland hebben met de NRD en de Nota van Zienswijze de reikwijdte en detailniveau van het MER op 19 maart 2019 vastgesteld.

Werken in de geest van de omgevingswet
De datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet is gedurende dit project een aantal keer vertraagd Met de wijze waarop de Verkenning en planuitwerking zijn aangepakt, is feitelijk al 'in de geest van de Omgevingswet' gewerkt. In de Verkenning zijn alternatieven ontworpen vanuit een integrale benadering van de fysieke leefomgeving, in nauwe samenspraak met relevante gebiedspartners én samen met de omgeving. Via werkplaatsen, dijktafels, inloopbijeenkomsten en andere vormen van omgevingsmanagement geven we, naast meer formele inspraakmomenten (zoals inspraak op de NRD), nadrukkelijk invulling aan een vroegtijdige participatie.

Inspraak op structuurvisie
De ontwerp interprovinciale structuurvisie is door de provincies ter inzage gelegd; van 11 februari 2020 tot en met 23 maart 2020. Onderdeel van de structuurvisie is het voorkeursalternatief met voorgestelde maatregelen tot 2028. De ingebrachte zienswijzen zijn betrokken bij de vaststelling van de structuurvisie door Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Brabant en Gelderland.
In de Planuitwerkingsfase volgen opnieuw mogelijkheden om inspraak te leveren op concrete besluiten, zoals Projectplan(nen) Waterwet en benodigde vergunningen.
Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl zijn de relevante documenten (NRD, Nota van Zienswijze incl. advies commissie m.e.r. en Brabant Advies) te vinden.

2.3 Besluitvorming verkenningsfase

Uiteindelijk is het belangrijkste besluit in de Verkenningsfase – bepalen van het voorkeursalternatief – op bestuurlijk niveau genomen. De Stuurgroep Meanderende Maas heeft een bestuurlijk advies uitgebracht. In dit advies weegt zij de informatie over draagvlak, vanuit de participatie en uit de formele inspraak nadrukkelijk mee, naast andere criteria (doelbereik, haalbaarheid en milieueffecten).
Het Stuurgroep advies is vervolgens door de Minister gebruikt voor de MIRT Voorkeursbeslissing, door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Gelderland voor het vaststellen van de ontwerp interprovinciale structuurvisie en door het Waterschap Aa en Maas voor het voorkeursbesluit over de dijkversterking.

Samenwerkende partijen; betrekken interne stakeholders
Project Meanderende Maas is een samenwerkingsverband van de verschillende betrokken overheden. Het Rijk, twee provincies, twee waterschappen, drie gemeenten en Natuurmonumenten werken intensief samen aan één integraal pakket aan maatregelen. Vanuit het project worden op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau de achterbannen van deze organisaties betrokken in het proces. De ambtelijke organisaties zijn via het 'Meanderende Maas Moment' (een structureel integraal ambtelijk overleg) direct verbonden. Naast bestuurlijke betrokkenheid via de Stuurgroep Meanderende Maas, worden ook de bestuurlijke achterbannen

(algemene besturen, staten- en raadsleden) geïnformeerd over het project. Hiertoe zijn o.a. informatiebrieven en bestuurlijke werkbezoeken ingezet. Ná de verkiezingen voor nieuwe provincie- en waterschapsbesturen is in de zomer van 2019 een werkbezoek georganiseerd.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Waterschap Aa en Maas

Provincie Noord-Brabant

provincie Gelderland

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Natuurmonumenten

Waterschap Rivierenland

Gemeente Oss

Gemeente West Maas en Waal

Gemeente Wijchen

3

AANDACHTSPUNTEN OMGEVING VERKENNINGSFASE

In het proces met de omgevingspartijen/ stakeholders zijn diverse aandachtspunten opgehaald. Hieronder zijn per categorie stakeholders op hoofdlijnen de belangrijkste aandachtspunten en reacties weergegeven. Verschillende punten zijn in deze Verkenningsfase al opgepakt, andere vormen blijvende aandachtspunten voor de verdere uitwerking van het voorkeursalternatief in de planuitwerkingsfase.

3.1 Omwonenden dijk en grondeigenaren

Reacties van omwonenden van de dijk zijn onder meer verzameld tijdens de dijktafels. Dit levert een goed beeld op van algemene zorg- en aandachtspunten, voorkeuren en ideeën. De belangrijkste/ meest voorkomende punten zijn hieronder weergegeven. Punten die meer betrekking hebben op specifieke situaties/ adressen zijn hier niet weergegeven.

Behoud uitzicht en huidig gebruik
Mensen die aan de dijk wonen hechten waarde aan behoud van het uitzicht richting uiterwaard en rivier. Op een aantal plekken verdwijnt of vermindert dit uitzicht door de benodigde extra dijkhoogte. Door omwonenden wordt om die reden gepleit om in te zetten op waterstanddaling in de uiterwaarden, zodat de dijk minder omhoog hoeft. Ook zijn er zorgen over het ruimtebeslag van de beoogde dijkversterking, op particuliere eigendom en gebruik (o.a. tuinen, inritten, ruimte) en huidige waarden (o.a. beplanting, bomen) binnendijks. Door omwonenden wordt om die reden gepleit om waar mogelijk buitendijks te versterken om zo binnendijks waarden te behouden.

Behoud agrarisch grondgebruik
Door met name agrariërs is weerstand geuit tegen de beoogde natuurontwikkeling in de uiterwaard én tegen de brede piping-bermen op deeltrajecten binnendijks. Agrariërs geven aan, mede door de goede kwaliteit grond in de uiterwaarden, door te willen 'boeren' en zien de plannen voor de uiterwaarden als een bedreiging voor vormen van hoogproductieve landbouw.
Bij de voorgestelde brede piping-bermen binnendijks zien de agrariërs een afname van de gebruiks- en bewerkingsmogelijkheden van de opgehoogde gronden.

Waarde van de karakteristieke bomen(rijen)
Een breed gedeelde voorkeur is om bestaande karakteristieke bomen(rijen) te behouden. De bomen(rijen) zijn sfeervol, beeldbepalend en karakteristiek voor deze dijk en dragen zo bij aan de kwaliteit van de woonomgeving en het woongenot.

Wens voor tuimeldijk met fietspad
Een breed gedeelde voorkeur is om bij tuimeldijken de mogelijkheden om deze te combineren met een fiets- en/of wandelpad te benutten. Zowel het zicht op de uiterwaarden/rivier als het scheiden van fiets- en autoverkeer zijn als argumenten genoemd. Belangrijke uitzondering zijn paden die achterlangs huidige woningen gaan; deze zijn niet gewenst in verband met behoud van privacy.

Aandacht voor verkeersveiligheid
Een duidelijk en veel ingebracht aandachtspunt betreft de verkeersveiligheid op de dijk. In de huidige situatie wordt – op sommige plekken – hard gereden en is er op bepaalde momenten ook sprake van veel

auto- en motorverkeer. Er wordt een toename van recreatief verkeer op de dijk verwacht als gevolg van de plannen. Daarnaast ziet men kansen om gelijk met de dijkversterking ook tot een betere/veiligere verkeerssituatie te komen. Daarbij wordt gedacht aan aspecten als; scheiden of juist mengen van verkeersstromen t.b.v. verkeersveiligheid en ook weginrichting/-gebruik, zoals snelheidsbeperkingen, toepassen éénrichtingsverkeer of afsluiting van delen van de dijk voor doorgaand verkeer.

Zorg om schade aan gebouwen

Daar waar constructieve oplossingen (damwand, schermen e.d.) in de alternatieven zijn voorgesteld, zijn er zorgen geuit over het risico op schade bij/na het aanbrengen ervan. Effecten van trilling, zetting van grond en effecten op de grondwaterstand zijn als punten van aandacht/zorg genoemd. De zorgen nemen toe bij eigenaren van gebouwen die niet/nauwelijks gefundeerd zijn of waar in het verleden al schade is opgetreden (bijv. scheurvorming in gevels). De kans en het risico op schade wordt in deze fase onderkend, maar zal vooral in de planuitwerking nader onderzocht worden. Er zijn immers mogelijkheden om de kans op schade te verkleinen (bijv. in de aanbrengmethode) én er zullen regelingen komen van waaruit opgetreden schade kan worden vergoed. Ook vraagt dit om een passende monitoringsaanpak (waaronder een goede 0-meting) in de realisatiefase.

Zorg om (toename) kweloverlast

In de huidige situatie komt op een aantal plekken langs de dijk bij hoogwater kwelwater aan de oppervlakte. Dit leidt in gevallen tot overlast. Er is een zorg bij omwonenden dat als gevolg van de beoogde plannen (met name ter hoogte van de voorgestelde geulen) de kweloverlast toeneemt.

Lokaal voorkeur voor Z

Op het traject tussen Haren en Lithoijen heeft een deel van de gesproken mensen een voorkeur voor alternatief Z. Argumenten zijn dat bij Z de dijkophoging verder van de bebouwing ligt en dat X gebruiksbeperkingen geeft ter hoogte van piping-bermen.
Op het traject tussen Ravenstein – Megen is er geen uitgesproken duidelijke specifieke voorkeur voor X of Z.

3.2 Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelnemers werkplaats

In de werkplaatsen is een goed beeld ontstaan van voorkeuren, weerstanden en dillema's zoals deze door mensen die in het gebied wonen, werken en/of recreëren en organisaties die deelbelangen vertegenwoordigen over het algemeen worden beleefd/gezien. De belangrijkste punten worden hieronder toegelicht, te beginnen met een aantal punten die overeenkomen met punten uit de dijktafels (zie vorige paragraaf).

Overeenkomende punten met dijktafels

Op de volgende punten komt vanuit de werkplaatsen eenzelfde beeld als de dijktafels:
- Voorkeur voor behoud van bomen(rijen) op de dijk.
- Verbreden van de tuimelkade t.b.v. (breder) fietspad. Geen paden achter dijkwoningen langs.
- Verkeersveiliger maken dijk.
- Aandacht voor dijkhoogte i.r.t. uitzicht woningen en belemmeringen grondgebruik binnendijks. Bij aantasting van waarden kiezen voor een constructie in plaats van grond.

Behoud bakenbomen

Een sterke voorkeur is er om de bakenbomen te behouden. Deze dragen bij aan ruimtelijke kwaliteit, cultuurbehoud en de karakteristieke gebiedseigen uitstraling en aan toerisme en recreatie. Alleen ter hoogte van de Gouden Ham zijn de bakenbomen – vanuit het perspectief van de watersport - minder gewenst.

Grote eenheden van dijktypes

Het heeft voorkeur om tot herkenbare en continue dijkprofielen te komen en geen 'lappendeken' aan dijkoplossingen te creëren. De term 'eenheid in verscheidenheid' is gebruikt om aan te geven dat binnen de verscheidenheid die er is (tuimel-, bomen- en gronddijken), waar mogelijk tot eenheid te komen.

Afwisseling in inrichting uiterwaarden

Er is weerstand geuit op een monofunctionele inrichting van de uiterwaarden; een inrichting met alleen ooibos (t.b.v. natuur) is niet gewenst, een gladde inrichting (t.b.v. waterstand) evenmin. Een mengvorm waarbij zowel ruimte is voor waterstanddaling, natuur als recreatie heeft meer voorkeur. Er is geen unaniem beeld over het wel of niet aantakken van de meanders, omdat er verschillende beelden zijn over welk type recreatie het beste past. Wel is iedereen vóór het aanleggen van de meanders en een vorm van recreatief gebruik. Ook is er algemene voorkeur om tot een afwisselende invulling in de verschillende Brabantse uiterwaarden (Diedensche Uiterdijk, De Waarden, De Ossenkamp) te komen.

Gelderse zijde: meerwaarde maatregel Appeltern-Maasbommel en verbonden routenetwerken

De maatregelen geul Appeltern-Maasbommel en doorsteek Gouden Ham worden positief gewaardeerd door hun bijdrage aan doelen rond waterstand, natuur en waterkwaliteit. Deze kansen moeten worden gepakt. Het belang wordt benadrukt van doorlopende recreatieve routes (fietsen/struinen) in de uiterwaarden en verbinding van routenetwerken tussen Brabant en Gelderland. Er is weerstand op de maatregel verondiepen De Schans, vanwege zorgen over effecten op bodem- en waterkwaliteit.

Behoud (bereikbaarheid) pontjes

Men wil het functioneren van de pontjes graag in stand houden. Daarbij dient de bereikbaarheid van de pontjes gegarandeerd te blijven. De pontjes dragen in bij in de recreatieve mogelijkheden in het gebied. Een goede bereikbaarheid vergroot de levensvatbaarheid en continuïteit van de veren.

Versterken stadsgezichten Ravenstein en Megen

Als kansrijk wordt het versterken van de stadsgezichten van Ravenstein en Megen gezien. Voor Ravenstein is er voorkeur uitgesproken om bij de dijkoplossing een harde kade te realiseren om zo voor te sorteren op het lange termijn perspectief van het beoogde Waterfront (met een vestingmuur en herstel oude strang). Voor Megen wordt het versterken van het stadsgezicht als kans gezien, mede in combinatie met het verplaatsen van de haven (cf. alternatief X).

3.3 Stakeholders, belangenorganisaties

Naast de werkplaatsen en dijktafels zijn in gesprekken met een aantal relevante stakeholders/ belangenorganisaties een aantal (aanvullende) aandachtspunten en voorkeuren opgehaald.

Recreatiesector: ziet vooral kansen

Vanuit organisaties in de recreatiesector is er veel draagvlak voor de plannen. De sector ziet graag een gebied met een bovenregionale aantrekkingskracht. Er is voorkeur om de meanders – in ieder geval de geul in De Waarden – bevaarbaar te maken. Ook wordt voor verbetering, verplaatsing of ontwikkeling van haventjes gepleit. Goede bereikbare visplekken zijn ook belangrijk. Belangrijk aandachtspunt betreft het behoud van de (bereikbaarheid) van de pontjes.

Agrarische sector: ziet bedreigingen

Vanuit de agrarische sector is er weerstand op de plannen. Belangrijk aandachts- en zorgpunt betreft het beoogd grondgebruik (natuurontwikkeling) in de uiterwaarden versus het huidig grondgebruik op plekken (agrarisch). De beoogde natuurontwikkeling is niet of moeilijk te combineren met de landbouwfunctie. Ook de (toenemende) gronddruk op agrarische grond in de polder baart zorgen. Daarnaast zijn er zorgen over (de toename van) ganzenvraat en ongedierte en muggen die ziekten kunnen overbrengen, als mogelijk gevolg van meer natuur en stilstaand water.

Dorpsraden Gelderland; kansen en zorgen

Dorpsraden aan de Gelderse zijde zijn positief over de beoogde meestromende geulen aan Gelderse zijde. Dit omdat verondersteld wordt dat deze kunnen bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit. Voor de uiterwaarden nabij Batenburg (richting De Tuut) is er de wens om deze tot meer natuur te ontwikkelen. Kansen voor uitbreiding van fiets-/struinpaden wil men graag benutten en de routes beter verbinden met Brabant. Er zijn ook zorgen; over mogelijke vervuiling bij het verondiepen van De Schans, de gevolgen van zomerbedverdieping voor kwel/grondwater en de invloed op de verkeersintensiteit op de dijk.

3.4 Zienswijzen op de structuurvisie

Een deel van de zienswijzen op de ontwerp structuurvisie geeft relevante aandachtspunten en/of een nadere uitwerkingsvraag mee aan de planuitwerkingsfase. Dit betreft de volgende aandachtspunten en/of uitwerkingsvragen:

- Verbinding meander De Waarden en het Burg. Deelenkanaal: aandacht voor veiligheid pleziervaart versus scheepvaart.
- Nadere uitwerking ontwerp veerweg bij Maasbommel.
- Detaillering ontwerp situatie rond camping Rulstraat.
- Voorstel voor aanleg fiets-/wandelpad bij Lithoijen als meekoppelkans beschouwen.
- Aandacht in uitwerking voor toegankelijkheid steigers, gebruik veerstoep en nutsvoorzieningen i.r.t. activiteiten watersportvereniging.
- Aandacht in uitwerking voor situatie De Heus.
- Uitwerking maatwerkoplossingen voor situaties waarin bebouwing/functies direct aan de dijk grenzen.
- Nader onderzoek en uitwerking van (de ligging van) het fietspad ten zuiden van Maasbommel.
- Nader onderzoek naar effecten van open verbinding (en evt. mitigerende maatregelen) tussen Maas en Gouden Ham (effecten op o.a. veiligheid recreatie, stroming, waterkwaliteit, toegankelijkheid en bereikbaarheid Langeland).
- Maatwerkoplossing voor bebouwing aan de Onderweg Haren en ontsluiting van percelen naar de dijk.
- Specifieker maken waar voorzieningen voor sportvisserij komen.
- Uitwerking maatwerkoplossing rond restaurant bij Ravenstein.
- Onderzoek naar effecten inrichting uiterwaarden op toename otters, bevers en ratten.

De volledige Nota van zienswijzen is te vinden op www.meanderendemaas.nl

DEEL II
PLANUITWERKINGSFASE

4

PROCESBESCHRIJVING PLANUITWERKINGSFASE

4.1 Participatie

In de planuitwerking is voortgebouwd op het intensieve participatieproces uit de verkenning. De basishouding blijft om open en transparant te werken en veelvuldig te communiceren en zo verassingen te voorkomen. Ten opzichte van de verkenning is er wel een accentverschuiving in de participatie: er is in de planuitwerking minder zoekruimte, het Voorkeursalternatief is immers het vertrekpunt/kader. Participatie is gericht op het meenemen/afwegen van ideeën en belangen relevant bij de detaillering van het ontwerp.
In fase 1 van de planuitwerking is bovendien focus gelegd op de uitwerking van een aantal deelgebieden en de dijktrajecten en wat minder op het projectgebied als geheel. Deze verschuiving betekent ook dat er minder werkplaatsen zijn belegd en meer accent ligt bij 'keukentafelgesprekken' of gesprekken in kleine groepen gericht op individuele wensen en zorgen van belanghebbenden (m.n. dijkbewoners), onder meer in deelgebiedsessies en dijktafels.

Belangrijk gegeven voor de wijze waarop participatie in deze fase heeft plaats kunnen hebben, is de situatie rond COVID-19. Door de regelgeving hieromtrent is het beperkt mogelijk geweest om het gebied te consulteren in fysieke vorm. Binnen de regels is getracht om hier toch passende vormen voor te vinden. Zo zijn bijvoorbeeld de dijktafels (in februari/maart 2021) volledig digitaal uitgevoerd.
De diverse bijenkomsten in 2022 en 2023 hebben wel weer in fysieke vorm plaatsgevonden.

Hieronder wordt toegelicht welke de diverse participatiemomenten hebben plaatsgevonden en met welke inhoud. Dit is onderverdeeld in deelgebiedsessies, werkplaatsen, de klankbordgroep, dijktafels, informatiebijeenkomsten, 1op1 gesprekken en communicatie.

Deelgebiedsessies
In de periode 1 tot 7 juli 2020 zijn enkele, in omvang beperkte, fysieke bijeenkomsten gehouden om een vertegenwoordiging uit een deelgebied te raadplegen. In deze deelgebiedssessies is stilgestaan bij de nadere uitwerking van de deelgebieden:
- Appeltern – Maasbommel
- De Waarden
- Ravenstein
- Macharen - Ooijen

Het projectteam heeft overzichtelijk gepresenteerd wat ze hebben onderzocht, welke bouwstenen en varianten zijn bedacht, uitgewerkt en beoordeeld. Na de presentatie hebben alle deelnemers de kans gekregen om aan te geven wat ze aanspreekt en vervolgens wat ze anders willen en/of wat ze missen. Van elke bijeenkomst zijn de kernpunten vastgelegd in een verslag en heeft de projectorganisatie dit meegewogen in het uiteindelijke advies. Het verslag is aan de deelnemers toegestuurd. Deze bijeenkomsten zijn door de deelnemers als positief ervaren.

Op 2 en 17 december 2021 zijn voor deelgebied Appeltern-Maasbommel vervolgbijeenkomsten gehouden. Hierin is stilgestaan bij een aantal specifieke aspecten van het ontwerp; effect op natuurwaarde rondom bestaande nevengeul Maasbommel, effect op kwel in het achterland, situatie Veerweg, bakenbomen.

Voor het deelgebied Ravenstein zijn diverse gesprekken/overleggen gevoerd met omwonenden en belangenverenigingen specifiek over de (hoogte van de) kademuur. Het waterschap is verzocht om de hoogte van de kademuur te heroverwegen en deze lager aan te leggen; gelijk aan de verhoging van de aanliggende gronddijken. De kritiekpunten zijn met de bezwaarmakers besproken. Vervolgens zijn de aandachtspunten door projectteam Meanderende Maas met de projectpartners bekeken en heeft besluitvorming door het waterschap plaatsgevonden.

Werkplaatsen

In vervolg op de verkenningsfase, zijn ook gedurende de planuitwerkingsfase de werkplaatsen voortgezet. Op 17 september 2020 zijn de werkplaatsdeelnemers geïnformeerd over de uitwerkingen die voor een aantal deelgebieden zijn gemaakt en de uitkomsten van de gebiedssessies hierover. Ook is stilgestaan het komen tot een beheervisie voor het gebied.
De algemene reactie van de deelnemers was dat de uitwerkingen en de keuzes logisch en herkenbaar zijn. Ze zien ook belangrijke elementen terug die ze zelf hebben ingebracht. Specifieke aandachtspunten die zijn ingebracht zijn beschreven in hoofdstuk 5.

Op 24 februari 2021 zijn de deelnemers bijgepraat over de voortgang in de planuitwerking om tot een voorlopig ontwerp te komen. De maatregelen voor de uiterwaarden en de dijk zijn op hoofdlijnen toegelicht. Daarnaast is toegelicht dat gestart is met nadenken over de uitvoeringswijze en de in 2022 te nemen projectbesluiten en aan te vragen vergunningen. Vervolgens is gesproken over de ontwerpen en zijn aandachtspunten opgehaald.

Op 30 september 2021 is wederom de laatste stand van zaken gedeeld met de werkplaatsdeelnemers. Men kon ook kennismaken met de nieuwe dijkgraaf Mario Jacobs, voorzitter stuurgroep Meanderende Maas én met de projectmanager namens aannemer Boskalis Bart Hooiveld.

Op 24 februari 2022 zijn de optimalisaties in het ontwerp toegelicht, die o.a. met inbreng van Boskalis en op basis van nadere onderzoeken (o.a. archeologie) tot stand zijn gekomen. De optimalisaties hebben betrekking op o.m.: toename ooibos, realisatie hoogwatervluchtplaatsen, vormgeving meanders, routestructuur en klei-inkassingen in plaats van pipingbermen. Er is ook stilgestaan bij de uitvoeringsfase; hoe dit er op hoofdlijnen uitziet, welke uitgangspunten we hanteren, hoe lang we aan het werk zijn en hoe we hinder voorkomen.

Op 14 februari 2023 heeft de 17e en laatste werkplaats samen met de klankbordgroep plaatsgevonden, hierin is vooruit gekeken naar de realisatiefase en wat speelt er in die fase op gebeid van communicatie, verwachtingen, hinder, schade en rollen van waterschap en aannemer? Daarvoor waren ervaringsdeskundigen uitgenodigd die recent een dijkversterking van dichtbij mee hebben gemaakt. Verder is de 'sfeer' meegegeven van een project in uitvoering, met beelden en activiteiten die de komende jaren ook in dit gebied gaan spelen. Als afsluiting en bedankje is een verzamelboek in tekst en foto's van de 17 werkplaatsen uitgedeeld. Zie ook: fotoboek

Klankbordgroep

Ook de klankbordgroep is in de planuitwerkingsfase gecontinueerd. Op diverse momenten is de klankbordgroep bijeen geweest en heeft het project geadviseerd over het planproces.

Op 30 september 2020 heeft de klankbordgroep samen met het projectteam het proces van de deelgebiedssessies van juli 2020 geëvalueerd. In algemene zin is geconcludeerd dat het proces goed georganiseerd en zorgvuldig is geweest. Gezamenlijk is geconstateerd dat de ambitie om verrassingsvrij te werken niet gelukt is rond de doorsteek en brug Appeltern. Zie hierover meer in hoofdstuk 5.

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de klankbord op 4 maart 2021 geconcludeerd dat het proces tijdens de planuitwerking tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Zie ook het advies van de klankbord in bijlage IV. Belangengroepen en individuele belanghebbenden zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. De deelgebied sessies, werkplaatsen en dijktafels zijn goed verlopen, waarmee belanghebbenden zich goed konden informeren en gelegenheid hebben gehad hun vragen en aandachtspunten kenbaar te maken. De klankbord complimenteert de projectorganisatie hiervoor vanwege de beperkingen die de coronaregels met zich meebrengen voor goede interactie.
Voor het vervolg heeft de klankbord enkele aandachtspunten geformuleerd; zie hoofdstuk 5.
Op 8 september 2021 kon de klankbordgroep kennismaken met de nieuwe dijkgraaf Mario Jacobs, voorzitter stuurgroep Meanderende Maas én met de projectmanager namens aannemer Boskalis Bart Hooiveld. Verder is stilgestaan bij het advies van de klankbordgroep van 4 maart en welke acties in de tussentijd daarop zijn ondernomen vanuit het project.

Op 9 februari, 5 juli en 6 september 2022 is de klankbordgroep geïnformeerd over de stand van zaken v.w.b. de gesprekken met grondeigenaren, wordt de hoofdlijn van het omgevingsproces van het komend jaar besproken en wordt een doorkijk gegeven naar de realisatiefase. Tevens is weer een advies opgesteld, wat is voorgelegd aan de stuurgroep van 4 oktober 2022. Zie voor het advies bijlage V.

Dijktafels

In de periode 25 januari – 11 februari 2021 zijn op 6 dagen digitale dijktafels gehouden, elk voor een deel van het totale dijktraject. Alle belanghebbenden zijn individueel aangeschreven/uitgenodigd om deel te nemen. Ter voorbereiding van de dijktafels voor de deelnemers is vooraf per dijktraject de relevante informatie (uitleg, ontwerpen, kaarten e.d.) reeds op de projectwebsite gedeeld. Zie: https://www.meanderendemaas.nl/dijk/

Onder meer is ook een instructie- uitlegfilm op de website geplaats: zie https://youtu.be/3zRRljO50aw
Per dijktafel zijn verschillende tijdslots aangeboden (1630 – 1730 u, 1830 – 1930 u en 2000-2100 u) om zo veel mogelijk mensen in de gelegenheid te stellen om te participeren. Naast een nadere toelichting op het Voorlopig Ontwerp van het betreffende dijktraject, is ruimte gegeven voor vragen en opmerkingen. Ook is via een Mentimeter gepeild bij deelnemers onder meer of ze het dijkontwerp begrijpen, logisch en acceptabel vinden. Aan de digitale dijktafels hebben in totaal 130 mensen deelgenomen. In hoofdstuk 5 zijn belangrijkste inhoudelijke uitkomsten samengevat.

Op 11, 17 en 19 mei 2022 zijn wederom dijktafels georganiseerd. Hier zijn we in gesprek gegaan met ruim 100 dijkbewoners over het definitieve ontwerp van de dijk. Voorafgaand zijn de nieuwe dijkontwerpen gedeeld met de dijkbewoners via www.meanderendemaas.nl/dijk
Tijdens de dijktafels is er een presentatie gegeven over de stappen die we hebben doorlopen om tot het ontwerp voor de dijkversterking te komen. Daarna zijn projectteamleden in gesprek gegaan met dijkbewoners over het ontwerp specifiek bij hun perceel en zijn alle vragen behandeld. Ook is er een doorkijk gegeven naar hoe de uitvoering van de werkzaamheden er uit gaat zien. De reacties van de dijkbewoners op de definitieve ontwerpen waren over het algemeen positief. Vragen hadden o.m. betrekking op het toekomstig beheer en de uitvoering van het werk in relatie tot woningen die dichtbij de dijk staan.

Werkplaats planuitwerking

Kaartmateriaal dijktafels

Informatiebijeenkomsten

December 2020
In december 2020 zijn twee digitale bijeenkomsten georganiseerd waarin de uitwerking van de prioritaire deelgebieden is toegelicht. Veel informatie was vooraf al te raadplegen via een interactieve kaart zodat mensen zich goed konden voorbereiden. Er was gelegenheid om tijdens de bijeenkomst vragen via de chat te stellen. Ze zijn zo veel als mogelijk tijdens de bijeenkomst toegelicht. Uiterlijk 10 dagen later zijn alle vragen met antwoord op de website geplaatst. De presentatie is ook terug te zien als video op de website. Deze vorm van informeren biedt helaas minder interactiemogelijkheden als een fysieke bijeenkomst. Aan de andere kant was het beeld dat het voor belanghebbenden makkelijker was om (even) deel te nemen.

Mei 2021
Op 17 en 20 mei 2021 hebben we middels twee digitale informatiebijeenkomsten bijna 200 belanghebbenden én belangstellenden kunnen informeren over de maatregelen uit het voorlopig ontwerp Meanderende Maas voor de dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling. Via een link kon men gemakkelijk en veilig vanuit huis deelnemen (i.v.m. coronavirus). Tijdens de presentatie was er de mogelijkheid om via de chat vragen te stellen. De presentatie van de bijeenkomst is terug te vinden https://www.meanderende-maas.nl/wp-content/uploads/2021/06/20210511-Presentatie-informatiebijeenkomsten-mei-2021.pdf?v=3 en ook is de gehele bijeenkomst terug te zien op ons YouTube kanaal.

Maart 2022
Op verzoek van de dorpsraad Maasbommel is er op 17 maart 2022 een informatiebijeenkomst georganiseerd voor de maatregelen die we nabij Maasbommel willen treffen. De dorpsraad en projectteam hadden het gezamenlijke beeld dat de vragen en aandachtspunten van de bewoners goed zijn beantwoord. Iedereen was blij dat dit weer fysiek kon plaatsvinden. Meer informatie: https://www.meanderendemaas.nl/terugblik-informatiebijeenkomst-maasbommel/

Juni 2022
Tijdens informatiebijeenkomsten op maandag 20 en woensdag 22 juni 2022 hebben wij bijna 120 belanghebbenden én belangstellenden kunnen informeren over de maatregelen uit het ontwerp Meanderende Maas voor de dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling. Het tussenresultaat is gepresenteerd. De bijeenkomsten begonnen met een presentatie. Erna was er tijdens de informatiemarkt gelegenheid om vragen te stellen aan de projectmedewerkers en in Oss ook aan de aanwezige bestuurders van de betrokken organisaties van Meanderende Maas. De presentatie is terug te zien: Presentatie-Meanderende-Maas-informatiebijeenkomst-20-juni-2022_def.pdf (meanderendemaas.nl)

Februari 2023
Tijdens de informatiebijeenkomst op dinsdag 14 februari 2023 hebben wij belanghebbenden én belangstellenden geïnformeerd over het dijkontwerp voor Ravenstein. Eerst was er een bijeenkomst alleen voor dijkbewoners, (dijktafel Ravenstein). Aanvullend is een bijeenkomst voor alle belangstellenden gehouden. Specifiek voor de locatie Ravenstein is uitgebreid studie gedaan naar de mogelijkheden van dijkversterking in combinatie met het versterken van het karakter van Ravenstein als vestingstad binnen de Zuiderwaterlinie. De bereikbaarheid van het bedrijf De Heus, de inpassing van het terras van restaurant Brass aan de Maas en de bereikbaarheid van de watersportvereniging is ook intensief onderzocht. Uit al deze gesprekken en analyses is een dijkontwerp gekomen wat gepresenteerd is op deze avond.
De bijeenkomsten begonnen met een presentatie over het ontwerp, de totstandkoming ervan en de planning en het proces verder tot aan uitvoering. Na afloop van de presentatie konden de aanwezigen vragen stellen aan leden van het projectteam en was er een informatiemarkt. Tijdens de informatiemarkt kon men de dijkontwerpen van dichtbij goed bekijken op kaart en het ontwerp beleven via een 3D-model. Al wandelend over de dijk kon je precies zien hoe het ontwerp er in het echt uit komt te zien.
De presentatie is hier te zien: PowerPoint-presentatie (meanderendemaas.nl)
Het waren geslaagde bijeenkomsten met veel positieve reacties op het ontwerp en nog een paar goede aandachtspunten voor de verdere detaillering.
Zie ook toelichting op: Ontwerp dijkversterking Ravenstein met oog voor verleden en toekomst - Meanderende Maas

September 2023
Op 5, 7, 12 en 13 september zijn er verspreid over het projectgebied vier inloopbijeenkomsten georganiseerd. Aanleiding was de terinzagelegging van de ontwerp-besluiten voor Meanderende Maas. De bijeenkomsten in Lithoijen, Maasbommel, Megen en Ravenstein zijn goed bezocht. Er waren namens de projectorganisatie, de partnerorganisaties en bevoegd gezag, waaronder de provincie Noord-Brabant, een groot aantal medewerkers aanwezig. Dat was nodig, we verwelkomden ongeveer 250 mensen. Tijdens de bijeenkomsten was iedereen welkom om vragen te stellen over het ontwerp en de ter inzage liggende stukken.
Zie ook de pagina ter inzage op de website Ter inzage - Meanderende Maas

1-op-1 gesprekken
In de planuitwerking zijn ook diverse 1-op-1 gesprekken gevoerd met stakeholders, belangenorganisaties, particulieren en grondeigenaren. In de gesprekken wordt toelichting gegeven op de stand van zaken in het project en is aandacht voor de belangen en ideeën van omgevingspartijen. Van deze gesprekken zijn gespreksverslagen gemaakt en zijn relevante wensen voor het ontwerp vertaald naar de KES/SES.
De wensen van bewoners/belanghebbenden die in de verkenning in beeld zijn gebracht zijn in fase 1 van de planuitwerking verwerkt in de KES (Klant-eisenspecificatie); wensen worden al dan niet gehonoreerd (tot eis) en worden verwerkt in de SES (Systeem-eisenspecificatie). De eisen zijn input voor het ontwerp. In de deelgebiedssessies en werkplaatsen en in interne ontwerpsessies (het integraal ontwerpoverleg) zijn de openstaande (en mogelijk nieuwe) wensen gebruikt en nader afgewogen om tot een uitgewerkt ontwerp te komen. Met deze KES en SES borgen we dat:
- Alle input van stakeholders wordt vastgelegd;
- De wijze waarop de input verwerkt wordt in het ontwerpproces herleidbaar is en wordt vastgelegd;
- Een terugkoppeling naar de inbrenger van een wens en wat daarmee gedaan is, mogelijk is.

Specifiek met eigenaren van gronden zijn gesprekken gevoerd door de grondverwervers in het geval dat eigendommen benodigd zijn voor de realisatie van het project.

Communicatie
Net als in de verkenning zijn ook gedurende de planuitwerking betrokkenen en belanghebbenden – naast reeds genoemde participatiesessies – geïnformeerd via nieuwsbrieven, de projectwebsite en publicaties in kranten en via websites van betrokken overheidspartijen.
Naast artikelen is er ook een interactieve kaart en zijn er video's gemaakt met toelichting op het ontwerp, zie: Video over definitief ontwerp - Meanderende Maas

4.2 Besluitvorming
Uiteindelijk worden de besluiten op bestuurlijk niveau genomen. De Stuurgroep Meanderende Maas heeft daar, net als in de verkenning, een belangrijke rol in. De Stuurgroep heeft ingestemd met de inhoud van de plannen en een positief advies gegeven aan de bevoegde gezagen, die vervolgens bevoegd zijn te besluiten om de ontwerp-besluiten en -vergunningen in procedure te brengen. De Stuurgroep heeft daarbij de opgehaalde informatie vanuit de participatie meegewogen, naast andere factoren zoals maakbaarheid, betaalbaarheid en vergunbaarheid.

Vervolgens is het aan de verschillende bevoegde gezagen om de ontwerp-besluiten en -vergunningen in procedure te brengen. De ontwerp-besluiten/vergunningen zijn gecoördineerd voorbereid en van 17 augustus tot 27 september 2023 ter inzage gelegd. Provincie Noord-Brabant treedt, met instemming van provincie Gelderland, op als coördinerend bevoegd gezag.
Vroegtijdige afstemming en gecoördineerde behandeling, maakt de samenhang tussen besluiten zichtbaar en draagt bij aan een heldere procedure. Normaal kent iedere vergunningaanvraag zijn eigen afdoeningstermijn en procedure voor terinzagelegging en bezwaar en beroep. De vergunningen worden op verschillende tijdstippen aangevraagd en bekendgemaakt en de mogelijkheden van rechtsbescherming kunnen per vergunning verschillen. Gecoördineerde behandeling brengt dit allemaal in één procedure onder. Hierdoor wordt het voor de burger een stuk overzichtelijker, er hoeft maar één keer te worden gereageerd en één keer in beroep te worden gegaan. En eenvoudiger, op één moment worden inhoudelijk op elkaar afgestemde ontwerpbesluiten ter inzage gelegd.

De (ontwerp) besluiten/vergunningen die ter inzage lagen zijn:

1. Ontwerp-projectplan Waterwet dijkversterking Ravenstein-Lith van waterschap Aa en Maas;
2. Ontwerp-projectplan Waterwet geulen en weerdverlaging Meanderende Maas van Minister van Infrastructuur en Waterstaat;
3. Ontwerp-besluit ontgrondingenwet (Noord-Brabant) van provincie Noord-Brabant;
4. Ontwerp-herziening bestemmingsplan buitengebied Oss van gemeente Oss;
5. Ontwerp-omgevingsvergunning afwijken bestemmingsplan aanleg wegen Oss van gemeente Oss;
6. Ontwerp-omgevingsvergunning kappen en herplant Oss van gemeente Oss;
7. Ontwerp-watervergunning Haven Megen van Infrastructuur en Waterstaat;
8. Ontwerp-watervergunning verleggen Maasbommelse Veerweg van Minister van Infrastructuur en Waterstaat;
9. Ontwerp-watervergunning vegetatie uiterwaarden van Minister van Infrastructuur en Waterstaat;
10. Ontwerp-watervergunning watergang Diedensche Uiterdijk van Waterschap Aa en Maas;
11. Ontwerp-verkeersbesluit afwaarderen Maasakkerstraat Oss van gemeente Oss;
12. Ontwerp-besluit ontgrondingenwet (Gelderland) van provincie Gelderland;
13. Ontwerp-omgevingsvergunning afwijken bestemmingsplan (geul Maasbommel-west, maaiveldverlaging, drempel Appeltern, fietspad Maasbommel) – West Maas en Waal van Omgevingsdienst Rivierenland / gemeente West Maas en Waal;
14. Ontwerp-omgevingsvergunning kappen en herplant West Maas en Waal van Omgevingsdienst Rivierenland / gemeente West Maas en Waal;
15. Ontwerp-watervergunning fietspad Maasbommel van Waterschap Rivierenland;
16. Ontwerp-ontheffing soortenbescherming Wnb van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland;
17. Ontwerp-vergunning wet gebiedsbescherming van Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
18. Nota bodembeheer en de Waterbodemkwaliteitskaart van Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Voor dit project is ook een milieueffectrapport (MER) opgesteld en betrokken bij de besluitvorming. Het projectMER brengt de effecten van de beoogde maatregelen van het project Meanderende Maas op het milieu en de leefomgeving in beeld en beschrijft welke maatregelen worden genomen om negatieve effecten te voorkomen, te verkleinen of te compenseren.

4.3 Inspraak en verwerking zienswijzen

De ontwerp-besluiten/vergunningen hebben van 17 augustus tot 27 september ter inzage gelegen, waarbij een ieder de mogelijkheid is geboden een zienswijze in te dienen op deze ontwerpbesluiten en -vergunningen. Via de hiervoor gebruikelijke wegen als onder meer het waterschapsblad en de Staatscourant is dit aangekondigd. Daarnaast is er uitgebreid gecommuniceerd via website, lokale media en nieuwsbrieven. Gedurende deze periode zijn er vier grote inloopbijeenkomsten geweest om de plannen toe te lichten (zie ook 4.1) In totaal zijn er 121 zienswijzen binnengekomen, deze zijn door alle betrokken bevoegd gezagen, samen met projectteam, voorzien van een antwoord. Hierbij is ook beoordeeld of een (bepaalde) zienwijze leidt tot de aanpassing van het besluit, of de achterliggende documenten. Vanwege de samenhang van alle plannen en de zorgvuldigheid waarmee we met de vragen, antwoorden en besluitvormingsprocedures om

zijn gegaan, vraagt dit de nodige inspanning en tijd. De verwachting is dat rond de zomer van 2024 de besluiten, vergunningen en de antwoorden op de zienswijzen vastgesteld en gepubliceerd worden.

Na publicatie liggen de vastgestelde besluiten en vergunningen weer 6 weken ter inzage. Tijdens deze periode kan er in beroep gegaan worden bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

5

AANDACHTSPUNTEN OMGEVING PLANUITWERKINGSFASE

5.1 Omwonenden dijk en grondeigenaren

Uitkomst digitale dijktafels (jan.-feb. 2021)
De belangrijkste algemene aandachtspunten/opmerkingen uit de digitale dijktafels zijn hieronder weergegeven:

- Zorg over/ aandacht voor de effecten van maatregelen (constructies, pipingbermen) op de grondwaterstand.
- Op een aantal plekken zorgen over de verkeersveiligheid (snelheid verkeer op de dijk, combinatie van auto's, fietsers, wandelaars) en voorstellen om – als er toch gewerkt wordt aan de dijk – de verkeerssituatie ook te verbeteren. Vragen gesteld over wat de gemeentelijke visie is met betrekking tot verkeer.
- Zorg over het mogelijk optreden van schade aan woningen/funderingen als gevolg van maatregelen (met name het inbrengen van constructies nabij woningen in combinatie met veranderende grondwaterstanden); en vragen over 0-metingen en schadeprotocollen.
- Bij een aantal bewoners is er weerstand op het ontwerp, daar waar de dijk een deel van de particuliere tuin/grond beslaat (ruimtebeslag). Dit speelt het scherpste bij Neerlangel, Oijen en Lithoijen (beiden ter hoogte van woningen met dijk achterlangs); het geldt ook voor plekken waar pipingbermen nabij woningen zijn beoogd.
- Aantal mensen geeft aan niet blij te zijn met een verlies van uitzicht.
- Genoemd aandachtspunt is het borgen van de afwatering.
- Bij het traject Oijen zijn er zowel voor- als tegenstanders in relatie tot het beoogde fietspad op de buitenberm. Ook zijn de overwegingen niet geheel helder.
- Bij het traject Megen en Macharen (traject bij dorpskern) is er weerstand op het beoogde gecombineerde fiets- en voetpad. Men heeft liever alleen een voetpad. Bij Megen is het idee geopperd om een voetpad buitenlangs de dijk te maken.
- Bij het traject Ravenstein is aandacht gevraagd voor de parkeersituatie langs de dijk en ter hoogte van de haven. Een ander aandachtspunt is de inpassing van de damwand bij Ravenstein; voorkeur voor metselwerk aan de binnenzijde.

Naast deze algemene punten, zijn er ook diverse opmerkingen gemaakt die betrekking hebben op specifieke individuele gevallen. Deze zijn allemaal vastgelegd en krijgen aandacht in de planuitwerking (o.m. in individuele gesprekken).

Uitkomst dijktafels (mei 2022)
Tijdens deze dijktafels zijn vooral opmerkingen en wensen die betrekking hebben op het ontwerp en de uitvoering voor individuele percelen besproken. Opmerkingen die in meerdere gesprekken aan de orde kwamen hadden betrekking op o.m.: het voorkomen van hinder tijdens de uitvoering, evt. effecten van het plaatsen van constructies (bijv. op grondwaterstand en/of schade) en beperking van uitzicht i.r.t. de hoogte van de dijkoplossing. Een aantal van de punten is ook eerder al opgehaald en besproken.

5.2 Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelgebied-sessies en werkplaats

Uitkomst deelgebied-sessies juli 2020

Appeltern-Maasbommel

Aansprekend aan het ontwerp is:
- De maatregelen verlagen de waterstand en dat is positief voor de veiligheid, tevens wordt het landschap mooier en de natuur beter.
- De instroomopening bij Appeltern ligt boven het waterpeil, hierdoor wordt de lengte van de struinroute groter.
- Het fietspad is goed voor de recreatie in het gebied.
- Aandacht voor een veilige manier van fietsen door het dorp wordt als positief ervaren.
- Het respecteren van de privacy van de bewoners van de Raadhuisdijk.
- De veerweg blijft op huidige hoogte.
- Dat de natuur in het plan het woongenot vergroot.

Opmerkingen/aanvulling op het ontwerp:
- Voorkom negatieve kweleffecten binnendijks.
- Is het een optie om de fiets- en wandelstrook aan een zijde op de brug te concentreren?
- Is het mogelijk om de (gevaarlijk) kruising in de Noord-Zuid op te lossen met rotonde?
- Voorkomen brommers op het fietspad. Hiermee wordt ook de kans voor hangjeugd beperkt.
- Kijk goed in detail naar alles wat met de pontjes samenhangt in dit gebied.

De eindconclusie is dat de maatregelen als logisch zijn ervaren.

In de bijeenkomsten in december 2021 kwam nog specifiek naar voren:
- De zorgen met betrekking tot de kwelproblematiek; afgelopen hoogwater (juli 2021) was er veel meer kwel binnendijks waargenomen dan vroeger het geval was. Kan dit nader uitgezocht worden?
- Onbegrip dat er weer gegraven gaat worden rondom de bestaande geul. Vijf jaar geleden is deze aangelegd, hij is zich mooi aan het ontwikkelen en nu gaan we weer graven.
- Vragen of de te bereiken waterstandsverlaging, in relatie tot de hoogte van de Veerweg; is dat een goed doorstroomprofiel?

De Waarden

Aansprekend aan het ontwerp is:
- Het herstel van de meander en de geul.
- Het weer herkenbaar maken van de loop van de oude meander.
- De kans om het gebied te beleven vanaf het water.
- Megen wordt weer omarmd door de Maas (Megen hier, Megen daar en Megen overal).
- Ruimte om ooibos te ontwikkelen.
- De afwisseling van binnen en buitenbocht tussen de vaar- en natuurzone.
- Het weren van snelle en grote boten.

Opmerkingen/aanvulling op het ontwerp:
- Een deel van de groep vindt het jammer dat er geen kajuitboten kunnen komen.
- Een deel van de groep zou graag de weg koppelen aan de vaarzone. Een ander deel ziet dat liever niet vanwege 'te veel recreatiedruk' die ten koste gaat van natuur.
- De groep mist een afmeerplek om Megen te bezoeken, waarbij ze tot de conclusie komen dat deze beter bij de bestaande jachthaven van Megen kan komen.
- Zorg voor een veilige verbinding met de Maas en met name Burgemeester Delenkanaal.
- Twee palen en een plank om af te meren (komen niet aan wal) is een extra kwaliteit die goed aansluit bij de doelgroep natuur en landschapbelevers.
- Kijk naar een plek voor vissers binnen de zonering.
- Zorg voor routing door de uiterwaarden.
- Waar ligt er een kans voor een zwemstrandje?

De eindconclusie is dat de inrichting goed is en kansen biedt voor verschillende doelen en gebruikers.

Ravenstein

Aansprekend aan het ontwerp is:

- Dat er geanticipeerd wordt op de lange termijn ontwikkeling van waterfront Ravenstein door de damwand.
- Verwijzing naar de vestingstad, 'terugbrengen' van de muur.
- Dat de overgangen van de dijktypen aansluiten bij de locatie van de rondelen.
- De oplossing met de coupure bij De Heus, waardoor trilling en geluid door het transportverkeer niet toenemen.
- De gekozen werkwijze in het betrekken van het gebied.
- 't Veerhuis goed wordt ontsloten en het terras op gelijke hoogte als de weg komt te liggen.

Opmerkingen/aanvulling op het ontwerp:

- Jammer dat de strang niet wordt gerealiseerd.
- Jammer dat uitzicht vanuit enkele woningen op de Maas minder wordt.
- Bij de uitwerking zou het goed zijn dat de halfbastions en de hoornwerken beter zichtbaar en beleefbaar worden.
- De ontsluiting van De Heus wordt gezien als een kans, maar tegelijkertijd is het strijdig met de ambitie voor het waterfront/de strang.
- Er moet aandacht zijn voor de verharding van de weg vanwege het geluid.
- Behoefte leeft om de verkeersveiligheid te vergroten en in breder kader te bekijken.
- De parkeerplaatsen moeten in breder verband worden bekeken.
- De haven van watersportvereniging WK 13 dient voorzien te blijven van een goede ontsluiting, hierover zal nog nader overleg plaatsvinden.

Het grootste verschil van mening binnen de deelnemers bestaat uit de mate waarin de kade een 'groen karakter moet krijgen'. En of het maken van een kade(muur) op deze plek wel historisch verantwoord is.

De eindconclusie is dat in de breedte de groep positief is over de inhoud. Met zowel de Heemkundekring, Stichting Vestingwerken als de dorpsraad wordt nog overleg om de laatste inzichten met elkaar te bespreken en overeenstemming te bereiken.

De hoogte van de kademuur is heroverwogen en door het Algemeen Bestuur van het Waterschap is vervolgens besloten deze aan te passen. De hoogte wordt aangepast naar 11.90m NAP (levensduur 50 jaar) zodanig dat deze in de toekomst makkelijk verder op te hogen is. Hiermee zijn ook bezwaren uit de omgeving op de initiële hoogte weggenomen. Er blijven wel bezwaren bij bewoners aan de Maasdijk over het feit dat de nu groene kering wijzigt in een kademuur. Zij willen een groene kering behouden.

Macharen - Ooijen

Aansprekend aan het ontwerp is:

- De wijze waarop het projectteam met het vraagstuk en de mensen is omgegaan, een goed en eerlijk gesprek.
- Het behouden van het wandelpad met unaniem de voorkeur van bewoners om het wandelpad op de kruin van de dijk te leggen voor het uitzicht naar beide zijden.
- De aandacht voor de verkeersveiligheid.
- Een deel van de groep ziet het verkeersluw maken als een belangrijke kwaliteitsverbetering. Minder verkeer op de dijk, dus meer rust voor fietsers en minder verkeer door Macheren. De andere helft is bang dat dit ten koste gaat van de ondernemers en recreanten.

Opmerkingen/aanvulling op het ontwerp:

- Er is begrip voor het perspectief dat geld ook belangrijk is in de afweging.
- Er is bezorgdheid dat het verschuiven van de kruin en het behouden van het bochtje tot gevolg heeft dat de weg dichter bij de woningen komt te liggen.
- Komt het wandelpad op de berm wel hoog genoeg dat het niet bij elk hoogwater onder loopt?
- Is het nog wel mogelijk om bij de bierbrouwerij te komen vanaf het wandelpad?
- Hoe is het beheer geregeld?
- Hoe loopt de routing nabij de sluis?

De eindconclusie is dat het behoud van het wandelpad een belangrijk onderdeel van de inpassing is. Over de wenselijkheid en noodzaak van het verkeersluw maken zijn de meningen verdeeld. Tot slot hebben de bewoners er begrip voor dat betaalbaarheid een aspect is dat in de totale afweging een rol zal spelen.

Uitkomst werkplaats september 2020

Uit de werkplaats komen de volgende aandachtspunten en opmerkingen:

- Over het algemeen zijn de uitwerkingen en keuzes in de deelgebieden logisch en herkenbaar.
- In relatie tot het beheer van de toekomstige uiterwaarden: zorg voor samenhang en voor toegankelijkheid.
- Oog voor de effecten van het (recreatie)verkeer op de dijk.
- Het samenhangende pakket van maatregelen bij de Geul Appeltern-Maasbommel, met name de nieuwste inzichten over de doorsteek en brug bij Appeltern, had de meeste toelichting nodig om direct goed te doorgronden. Een aantal deelnemers voelde zich overvallen door zo'n verandering in het ontwerp. Daarnaast leeft bij sommige deelnemers de verwachting dat een doorsteek een positieve bijdrage zou leveren aan het verminderen van de blauwalg in de Gouden Ham. Echter zijn er geen studies bekend waaruit doorslaggevend blijkt dat meer doorstroming tot een verbetering van de waterkwaliteit gaat leiden.
- Het plan voor de Ossekamp en De Waarden, het PAGW-gebied, kreeg veel positieve reacties; 'natuur is een stuk mooier dan de maisakkers'.
- Een verrassende inbreng was dat enkele deelnemers de bakenbomen wel willen adopteren.

Uitkomst werkplaats februari 2021

Uit de werkplaats komen de volgende aandachtspunten en opmerkingen:

- Deelnemers blijven graag betrokken bij onderwerpen zoals verkeer, natuur en de inrichting van de details. Het grootste deel van de deelnemers aan dat ze ook graag bij de volgende fase betrokken blijven.
- Op- en aanmerkingen over op- en afritten in het algemeen
- De planning van de aannemer en wanneer er activiteiten voor de deur verwacht kunnen worden
- Wat de invloed is van de damwand voor de huizen langs.
- Aandacht voor de leefbaarheid en gezondheid van de bewoners en de dieren in de omliggende natuur. Dit in relatie tot de overlast van het verkeer op de dijk die omwonenden ervaren.
- Aandacht voor de veiligheid van voetgangers en fietsers, daar waar langzaam- en snelverkeer op de dijk samenkomen.
- Kritisch op niet bespreken in werkplaats van vervangende maatregel doorsteek en brug bij Appeltern.
- Kritisch op hoogte veerweg Maasbommel en omliggende maaiveldhoogte.
- Advies om de tijdig de aannemer te introduceren in het gebied; bijv. middels een veldbezoek.
- Aandachtspunten m.b.t. beheer. Zijn alle zichtlijnen wel echt nodig? Vegetatiebeeld en beheer. Toegankelijkheid gebied voor honden i.r.t. grote grazers.

Uitkomst werkplaats september 2021

Uit de werkplaats komen de volgende aandachtspunten en opmerkingen:

- Heldere overweging nodig voor afweging waar je wel en waar niet een buitenwaartse herprofilering toepast. En aandacht voor locaties waar bomen staan.
- Uiterwaard (Diedensche Uiterdijk) moet vooral beleefbaar blijven voor de recreant, met bijvoorbeeld wandelpaden, fietspaden en ruiterpaden. Aansluiten op het lange afstandswandelpad werd als een goed idee beschouwd.
- Aandacht gevraagd voor flora en faunaverlies bij droge jaren, zoals vissterfte door droogval en de wisselwerking tussen ganzen en de rietontwikkeling.
- Stil gestaan bij het maaibeheer van De Vliet, nu en in de toekomst.
- Aandacht bij drempel Appeltern voor de stroomsnelheid en het eventueel overlopen van de provinciale weg. In de huidige situatie gaat de weg namelijk al eerder onder water. Ook vroegen de deelnemers zich af of er zo niet meer stroming ontstaat in de Gouden Ham bij hoog water en wat dit betekent voor de omliggende woningen.
- Begrip voor keuze (door gemeente Oss) om geen recreatievaart op het Burgemeester Delenkanaal te willen. Ze zien het niet als nadeel voor het ontwerp als het op deze manier veiliger is. Ook wordt gezien

dat het leukste deel van het rondje, met de meeste natuurwaarde, nog steeds toegankelijk blijft. Wel werd er als aandachtpunt meegegeven dat voorkomen moet worden dat te grote boten de meander in varen, omdat zij wellicht niet kunnen keren. De smalle brug zit pas verderop in de geul, wanneer het al te laat is en ze al te ver zijn. Daarnaast werd aandacht gevraagd voor de waterkwaliteit bij een eenzijdig aangetakte geul. Dit vraagt nader onderzoek.

Uitkomst werkplaats februari 2022

- Men is positief over de optimalisaties bij de dijk. Aanwonenden zijn blij met de herprofileringen. Ook de klei-inkassing, waardoor pipingbermen vervallen, werd goed ontvangen.
- De boodschap is om te focussen op de beeldvorming van het mooie plan dat er ligt, in plaats van de hinder die de komende jaren gaat plaatsvinden.
- De meekoppelkansen worden als positief ervaren.
- Men was verrast door het feit dat het project gebieden kent waarvoor zij wel het ontwerp maakt maar die niet in de realisatie worden meegenomen. Deze zogenaamde zelfrealisatiegebieden kunnen pas ontwikkeld worden als de huidige grondeigenaar hier initiatief toe neemt of dat de gronden worden verkocht aan een initiatiefnemer. Het is daarmee niet zeker of en wanneer deze gebieden worden ontwikkeld.
- Bij het onderwerp routestructuren is aandacht gevraagd voor het beschikbaar houden van de Tienmorgenstaat voor autoverkeer [dit was al in het ontwerp opgenomen]. Er is waardering voor de hoeveelheid van mogelijke wandelroutes, ook fijn dat ze buitenom de oeverzones liggen.
- Bij de Bakenbomen kwamen over het algemeen positieve reacties. Met de recente stormen van afgelopen tijd realiseert men zich goed dat de komende jaren steeds meer bomen zullen omgaan. Landschapsbeheer Oss biedt zich aan om samen met Natuurmonumenten door middel van een kraamkamer te zorgen voor het opkweken van jonge bakenbomen (zwarte populieren van goede genetische oorsprong).

Uitkomst informatiebijeenkomsten december 2020

Tijdens de informatiebijeenkomsten zijn vooral veel vragen gesteld over het ontwerp. Alle vragen en antwoorden zijn vastgelegd en zijn beschikbaar op www.meanderendemaas.nl (onder documenten: 'Vragen en antwoorden digitale informatiebijeenkomst 9 en 10 december 2020'). Naast vragen is ook een aantal opmerkingen geplaatst:

- Aandacht gevraagd voor het combineren van werkzaamheden aan de dijk met werkzaamheden aan de riolering en het leggen van glasvezelkabels.
- Aandacht gevraagd voor het vooraf onderzoeken van de bodemkwaliteit; dit in verband met veronderstelde vervuiling (dioxine) van uiterwaarden.
- Opgemerkt om juist de buitenzijde van de beoogde muur op de Maasdijk bij Ravenstein te bekleden met baksteen (cf. oude vestingswal) in plaats van de binnen- en bovenzijde.
- Inwoners van Lith en Lithoijen hopen – via Meanderende Maas - op een gezamenlijke oplossing voor de nu onveilige route van het fiets- en wandelpad langs de N625.

Uitkomst informatiebijeenkomsten mei 2021

Tijdens deze informatiebijeenkomsten zijn diverse vragen gesteld. Deze zijn allemaal schriftelijk beantwoord; zie bijgaande link:
https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2021/06/20210603-Vragen-en-antwoorden-informatiebijeenkomsten-17-en-20-mei-2021.pdf?v=3

Uitkomst informatiebijeenkomsten juni 2022

Tijdens informatiebijeenkomsten op maandag 20 en woensdag 22 juni zijn bijna 120 belanghebbenden én belangstellenden geïnformeerd over de maatregelen uit het definitief ontwerp Meanderende Maas voor de dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling. Het ontwerp is bijna af. Het tussenresultaat is gepresenteerd. Daarbij is nadrukkelijk ook stil gestaan bij de zelfrealisatiegebieden en was er gelegenheid om het ontwerp van uiterwaard en rivier in detail te bekijken en te bespreken. Er werd aandacht gevraagd voor een zorgvuldige uitvoering in relatie tot bebouwing en bereikbaarheid.

5.3 Stakeholders, belangenorganisaties

Dorpsraad Mooi Appeltern

Volgend op de deelgebiedsessies is er ook overleg geweest met de dorpsraad ten aanzien van de aangelegde struinroute. Er is aandacht gevraagd voor het behoud van deze struinroute en het bosje wat nu op de te verlagen drempel aanwezig is. Daarnaast is aandacht gevraagd voor de impact van de maatregelen op de waterkwaliteit in de achterliggende plas en het aanpalende natuurgebied.

Visverenigingen

De visverenigingen vragen nadrukkelijk aandacht voor behoud van huidige vismogelijkheden langs de Maas en pleiten voor uitbreiding van de huidige mogelijkheden. In de afgelopen jaren zijn de mogelijkheden hiertoe steeds minder geworden.

Ravenstein

Er is veel afstemming geweest met belanghebbenden (cultuurhistorische verenigingen, afvaardiging dijkbewoners) en dorpsraad over het ontwerp van de dijkmaatregelen. Er is onderzoek gedaan naar de archeologisch situatie via bureaustudie, proefboringen en proefsleuven. Op initiatief van enkele bewoners van de Maasdijk is er bezwaar tegen de keuze voor een kademuur en de hoogte daarvan en wordt gepleit voor 'groene' dijkoplossing in grond. Naar aanleiding hiervan is de ontwerphoogte van de kademuur verlaagd naar 11.90m NAP. Daarbij zal deze zo worden ontworpen dat een eventuele latere verhoging makkelijk gerealiseerd kan worden. Daarna is het ontwerp verder in detail uitgewerkt met aandacht voor de ruimtelijke inpassing.
Over de gehele inrichting van de dijk met de muur heeft een intensief proces plaatsgevonden. Met dijkbewoners en ondernemers, de watersportvereniging, dorpsraad, erfgoedverenigingen, gemeente, provincie en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft op verschillende momenten overleg over het ontwerp plaatsgevonden. Individueel, tijdens de dijktafels, deelgebiedsessies, informatie- en inloopbijeenkomsten. Het ontwerp is onderwerp van bespreking geweest in de adviescommissies Ruimtelijke Kwaliteit en Monumenten van de gemeenten Oss.

Fietspad Lithoijen

Vanuit bewoners in Lithoijen is de gemeente en provincie opgeroepen om een fietspad aan te leggen en zo een verbeterde fietsverbinding te realiseren nabij het dorp. Hierover heeft met de omgeving en het project afstemming plaatsgevonden. Er is afgesproken dat een deel van dit tracé zal door het project worden gerealiseerd.

Klankbordgroep

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de Klankbord op 6 september 2022 geconcludeerd dat het proces tijdens de planuitwerking tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Belangengroepen en individuele belanghebbenden zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. De deelgebiedsessies, werkplaatsen, informatiebijeenkomsten en dijktafels zijn goed verlopen, waarmee belanghebbenden zich goed konden informeren en gelegenheid hebben gehad hun vragen en aandachtspunten kenbaar te maken. De lijn die in de verkenning is gestart, is goed doorgezet. De Klankbord wil de projectorganisatie complimenteren voor de wijze waarop omgegaan is met de beperkingen die de coronaregels met zich meebrachten voor een goede interactie.
De eerder geformuleerde adviezen en aandachtspunten over communicatie en afstemming met de omgeving zijn grotendeels naar tevredenheid van de Klankbord uitgevoerd. Zie voor aandachtspunten ook de adviezen van de klankbordgroep in bijlage IV en V.

Bijlagen

BIJLAGE: CONTACTMOMENTEN OMGEVING

Datum	Bijeenkomst / contact	Onderwerp
Verkenning		
Mei 2017	Informatieavond Maasbommel	Start project: uitleg doelen en proces
Mei 2017	Informatieavond Ravenstein	Start project: uitleg doelen en proces
29 mei 2017	Informatieavond Lith	Start project: uitleg doelen en proces
30 mei 2017	Informatieavond Megen	Start project: uitleg doelen en proces
Juni 2017	Nieuwsbrief 1[1]	Oproep meedenken in werkplaats/KBG
September 2017	Nieuwsbrief 2	Kansen
1 november 2017	Klankbordgroep	Uitgangspunten
11 december 2017	Bewonersbrief[2]	Algemene informatie
14 december 2017	Bijeenkomst dorpsraad Lith	Informeren update
December 2017	Nieuwsbrief 3	Belevingswaardeonderzoek
Verkenning fase 2		
19 januari 2018	Werkplaats 1	Denkrichtingen
29 januari 2018	Bijeenkomst dorpsraad Megen	Informeren update
Januari 2018	Nieuwsbrief 4	Versterkingsopgave, inloopmomenten
Februari 2018	Bewonersbrief	Aankondiging inloopmomenten
23 februari 2018	Werkplaats 3	Bouwstenen alternatieven
16 maart 2018	Werkplaats 4	Mogelijke alternatieven
April 2018	Nieuwsbrief 5	Mogelijke alternatieven
16 mei 2018	Klankbordgroep	Van mogelijke naar kansrijke alternatieven
25 mei 2018	Werkplaats 5	Beoordeling mogelijke alternatieven
Mei 2018	Nieuwsbrief 6	Proces mogelijke alternatieven naar VKA
11 juni 2018	Werkbezoek Minister	Toelichting project
14 juni 2018	Inloopavond	Mogelijke alternatieven
19 juni 2018	Bijeenkomst dorpsraad Ravenstein	Informeren update
26 juni 2018	Bewonersbrief	Maai-/landmeetkundige werkzaamheden
29 juni 2018	Werkplaats 6	Ontwikkeling kansrijke alternatieven
Juni 2018	Nieuwsbrief 7	Terugblik inloopbijeenkomst
Juli 2018	Nieuwsbrief 8	Onderzoek archeologie en explosieven
19 september 2018	Klankbordtroep	NRD en proces naar VKA
12 oktober 2018	Werkplaats 7	Kansrijke alternatieven, doorkijk
30 oktober 2018	Informatieavond NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
31 oktober 2018	Inloopochtend NRD, Megen	NRD
Oktober 2018	Nieuwsbrief 9	NRD, kansrijke alternatieven
2 november 2018	Inloopochtend NRD, Ravenstein	NRD
7 november 2018	Inloopochtend NRD, Appeltern	NRD
December 2018	Nieuwsbrief 10	Ondieper maken De Schans, cie. M.e.r.
24 januari 2019	Klankbordgroep	Afweging VKA

[1] De digitale nieuwsbrief heeft in 2019 550 abonnees, en in 2023 ruim 1000; veelal zijn dit mensen die in het project/studiegebied woonachtig zijn.

[2] Bewonersbrieven worden per post verstuurd naar alle adressen aan de dijk en eigenaren van gronden in het projectgebied.

Datum	Bijeenkomst / contact	Onderwerp
7 februari 2019	Bewonersbrief	Bodem- en geotechnisch onderzoek
15 februari 2019	Werkplaats 8	Voorbereiding VKA
18 maart 2019	Dijktafel Megen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
19 maart 2019	Notitie reikwijdte en detailniveau	Aankondiging in kranten NRD ter inzage
20 maart 2019	Dijktafel Ravenstein	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
21 maart 2019	Dijktafel Demen-Dieden	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
Maart 2019	Nieuwsbrief 11	Naar een VKA, MER
1 april 2019	Dorpsraden Gelderland	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
8 april 2019	Dijktafel Haren-Macharen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
10 april 2019	Dijktafel Oijense Bovendijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
11 april 2019	Dijktafel Oijense Benedendijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
15 april 2019	Dijktafel Benedendijk/Lithoijensedijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
16 april 2019	Dijktafel Lithoijen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
16 april 2019	Uiterwaardentafel	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
10 mei 2019	Inloopbijeenkomst dijktafels	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
13 juni 2019	Werkplaats 9	Voorkeursrichting
17 juni 2019	Informatiebijeenkomst	Stand van zaken
19 juni 2019	Informatiebijeenkomst	Stand van zaken
21 juni 2019	Werkplaats 10	Uitwerking deelgebieden
21 juni 2019	Werkbezoek raads-/statenleden	Informeren proces en hoofdlijn VKA
25 juni 2019	Klankbordgroep	Voorkeursrichting, evaluatie werkplaatsen
18 september 2020	Klankbordgroep	Advies KBG
22 oktober 2019	Werkplaats 11	Concept VKA
30 oktober 2019	Bestuurlijke informatiebijeenkomst	Voorkeursalternatief
31 oktober	Informatiebijeenkomst	Voorkeursalternatief
29 januari 2020	Klankbordgroep	Structuurvisie en MER
12 feb 2020	Werkplaats 12	Afsluiting Verkenning
18 feb. 2020	Inloopbijeenkomst IPSV, Megen	Ontwerp IPSV/MER
19 feb. 2020	Inloopbijeenkomst IPSV, Appeltern	Ontwerp IPSV/MER
4 mrt. 2020	Inloopbijeenkomst IPSV, Ravenstein	Ontwerp IPSV/MER
5 mrt. 2020	Inloopbijeenkomst IPSV, Lithoijen	Ontwerp IPSV/MER
Planuitwerking		
1 juli 2020	Gebiedssessie Ravenstein	Nadere uitwerking VKA deelgebied
2 juli 2020	Gebiedssessie Maasbommel	Nadere uitwerking VKA deelgebied
6 juli 2020	Gebiedssessie De Waarden	Nadere uitwerking VKA deelgebied
2 juli 2020	Gebiedssessie Macharen-Oijen	Nadere uitwerking VKA deelgebied
17 september 2020	Werkplaats 13	Uitkomst deelgebiedssessies
30 september 2020	Klankbordgroep	Evaluatie deelgebiedssessies
9 en 10 december 2020	Digitale informatiebijeenkomsten	Toelichting uitwerking prioritaire deelgebieden voorlopig ontwerp
December 2020	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
24 februari 2021	Werkplaats 14	Optimalisaties ontwerp
25/2, 28/2, 1/3, 4/3, 8/3, 11/3 2021	Digitale dijktafels	Toelichting voorlopig ontwerp dijk (per dijktafels 4-6 aparte digitale sessies)
4 maart 2021	Klankbordgroep	Tussentijdse evaluatie proces
Maart 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers

Datum	Bijeenkomst / contact	Onderwerp
April 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
17 en 20 mei 2021	Informatiebijeenkomsten	Voorlopig Ontwerp dijk, rivier, gebied
Juni 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
Juli 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
8 september 2021	Klankbordgroep	Bespreken advies KBG
30 september 2021	Werkplaats 15	Kennismaking dijkgraaf / Boskalis + st.v.z.
Oktober 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
2 en 17 december 2021	Deelgebiedsessie Maasbommel	Specifieke aandacht ontwerp deelgebied
December 2021	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
9 februari 2022	Klankbordgroep	Doorkijk vervolg / realisatie
24 februari 2022	Werkplaats 16	Optimalisaties ontwerp
17 maart 2022	Informatiebijeenkomst Maasbommel	Bijpraten over ontwerp maatregelen Maasbommel
Maart 2022	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
11. 17 en 19 mei 2022	Dijktafels	Definitief Ontwerp dijk
Juni 2022	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
20 en 22 juni 2022	Informatiebijeenkomsten	Definitief Ontwerp dijk, rivier, gebied
5 juli 2022	Klankbordgroep	
Juli 2022	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
6 september 2022	Klankbordgroep	
24 november 2022	Klankbordgroep	
December 2022	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
20 januari 2023	Werkplaats 17	Stand van het ontwerp, terugblik 2022 en vooruitblik realisatie / ervaringen andere projecten
Februari 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
14 februari 2023	Informatiebijeenkomst Ravenstein	Dijkontwerp Ravenstein
Maart 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
April 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
Juli 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
Augustus 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
Augustus 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
September 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers
5,7,12 en 13 september 2023	Inloopbijeenkomsten in Lithoijen, Maasbommel, Megen, Ravenstein	Toelichting ontwerpbesluiten, en vergunningen
December 2023	Nieuwsbrief	St.v.z. divers

II BIJLAGE: BELEVINGSWAARDENONDERZOEK (2017): CONCLUSIES

Hier worden de conclusies en aanbevelingen uit het Belevingswaardenonderzoek Verkenning Ravenstein-Lith weergegeven. Het gehele onderzoek is te vinden op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl

Conclusies en aanbevelingen

Sommige kernmerken van het gebied moeten volgens alle partijen behouden blijven. Daarbij gaat het vooral om de kleinschaligheid, natuur, rust en levendigheid. Over andere kenmerken bestaan conflicterende meningen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het gemotoriseerd verkeer op de dijk, het onderhoud van de bermen en de toegankelijkheid van de rivier voor motorboten.
Aanbeveling: behandel punten waarover onenigheid is expliciet tijdens de werksessies in het vervolg van het participatieproces. Ga op zoek naar combinaties.

Het gebied heeft een rijke historie. Sporen uit het verleden zijn op veel plaatsen zichtbaar: de meanderende dijk, historische kernen en monumenten. Sommige historische resten zijn minder zichtbaar, zoals de restanten van de vestingwerken van Ravenstein in de bestaande dijk tussen het spoor en de brug van de A50 over de Maas. Uit zowel de kwantitatieve data als de gesprekken blijkt dat gebruikers van het gebied veel belang hechten aan de historie. Het historisch bewustzijn helpt om toekomstige ontwikkelingen in context te plaatsen.
Aanbeveling: bekijk met heemkundekringen, geschiedkundigen en bewoners interactief tijdens het participatieproces hoe historische kenmerken meer zichtbaar kunnen worden. Het kan daarbij gaan om fysiek zichtbare elementen, maar bijvoorbeeld ook om de overdracht van cultuurhistorische verhalen in routes of bij horecagelegenheden.

In het verleden waren economische functies en de waterveiligheid dominant bij de inrichting van het gebied. Nu is er ook aandacht voor rust en natuur. Deze verschuiving zorgt voor verwarring en nieuwe ruimteconflicten. Er zijn bijvoorbeeld verschillende interpretaties van een begrip als 'natuur'. Een belangrijk ruimteconflict bestaat tussen landbouw aan de ene kant en natuur aan de andere kant. *Aanbeveling: zorg ervoor dat de partijen met conflicterende standpunten (weer) aan één tafel komen. Verken de visies en definities van de verschillende partijen. Maak deze concreet. Als een partij natuur wil ontwikkelen, wat voor natuur wordt er dan bedoeld? Als de verschillende standpunten duidelijk zijn, wordt het gemakkelijker om te zoeken naar combinaties, compromissen en uitwisselingen.*

Het hoogwaterbewustzijn is laag. De hoogwaterproblematiek uit de jaren '90 verdwijnt langzaam uit het collectief geheugen. De noodzaak voor maatregelen die te maken hebben met waterveiligheid, wordt daardoor minder gevoeld. Het nut van sommige maatregelen is ook niet voor alle partijen duidelijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor het uitstervingsbeleid van de bakenbomen en de ontgrinding en ontzanding van uiterwaarden.
Aanbeveling: het waterbewustzijn moet worden verhoogd en het belang van maatregelen moet meer duidelijk worden gemaakt. Vooral ook vanwege de grote impact van de dijkversterking en rivierverruiming is dit belangrijk voor het vervolgproces. Om het waterbewustzijn te vergroten, kunnen we de verhalen van mensen die hoogwater hebben meegemaakt inzetten. Deze kunnen we verzamelen en overbrengen of we kunnen ouderen rechtstreeks in contact brengen met jongeren. Zichtbaarheid/bekendheid van het Waterschap en hun werk vergroten.

Mensen hebben een slecht beeld van hun eigen handelingsperspectieven ten aanzien van hoog water. Een grote groep gaat er vanuit dat de overheden hen volledig beschermt tegen hoogwater en dat zij zelf geen maatregelen hoeven te nemen. Zij weten ook niet wat voor maatregelen dat zouden kunnen zijn.
Aanbeveling: verhoog het verantwoordelijkheidsgevoel van de bevolking. Maak hen bewust van het feit dat bescherming tegen hoogwater een overstroming nooit helemaal uitsluit. Toon hen ook welke maatregelen zij kunnen nemen. Denk bijvoorbeeld aan gedeelde zorg voor de dijk (niet crossen, mensen aanspreken die dat wel

doen, verstoringen en beschadigingen melden), zorg voor persoonlijke spullen (fotoalbums op zolder bewaren) en het afzien van bouw- en graafwerkzaamheden op de verkeerde plaatsen (bijvoorbeeld voor de aanleg van een vijver). Verhoging van het verantwoordelijkheidsgevoel kan door middel van een publiekscampagne, maar ook door partijen te stimuleren om tips en inzichten te delen.

In het belevingsonderzoek geven partijen aan wat voor hen belangrijk is. Vooral bewoners hebben hoge verwachtingen van de inspraakmogelijkheden. Zij gaan er veelal vanuit dat uitgesproken wensen ook gehonoreerd worden.
Aanbeveling: het is natuurlijk onmogelijk en onwenselijk om aan alle wensen te voldoen. Maar het is wel van belang dat bewoners en anderen hun input in het proces terugzien. Neem de waarden uit het BWO mee. Benoem expliciet hoe hiermee rekening gehouden is of waarom dat in sommige gevallen onmogelijk was.

Openheid en transparantie zijn belangrijk, mensen moeten weten waar ze aan toe zijn en wat hun rol en invloed in het proces is. Gebruik het BWO ook om een dialoog tussen verschillende groepen, met name tussen jong en oud te organiseren. Verder is het BWO een goede basis om recreatieroutes op te zetten die de waarde van het buitengebied zichtbaar maken.
Aanbeveling: blijf het publieksparticipatieproces monitoren en bijsturen. Zorg voor een goede communicatie als het proces niet aansluit op de hoge verwachtingen. Evalueer ten behoeve van andere (koploper)projecten.

Meerdere partijen besteden aandacht aan de beleving van het gebied, vooral in relatie tot toerisme en recreatie.
Aanbeveling: de informatie uit dit onderzoek is waardevol voor andere partijen die zich met belevingswaarden bezig houden. Om de omgeving niet te blijven vermoeien, adviseren wij om dit rapport te ontsluiten voor andere partijen.

Mensen ervaren in het gebied een echt buitengevoel, maar waarderen ook de nabijheid van de stedelijke functies in Oss.
Aanbeveling: versterk de recreatieve verbinding tussen de stad Oss en het buitengebied. Dat kan door middel van een doelgerichte marketing. Horecabedrijven in het buitengebied en uiteenlopende instellingen in Oss kunnen samenwerkingsverbanden en arrangementen opzetten op het gebied van natuur, cultuur, sport en recreatie.

Ogenschijnlijk is een rivier een barrière, maar volgens veel respondenten verbindt de Maas de dorpen aan weerszijden juist. Door de pontjes, fiets- en wandelroutes, groeiende samenwerking tussen ondernemers en kinderen van beide kanten die samen naar school gaan wordt deze verbintenis sterker. Toch concluderen respondenten dat zij vaak niet weten wat er 'aan de overkant' gebeurt. Ook kunnen ze na evenementen vaak niet goed naar huis.
Aanbeveling: de wil voor samenwerking tussen bewoners van beide oevers is er, maar deze kan nog meer gestimuleerd worden. Geef deze verbinding in het vervolgtraject een platform. Organiseer gezamenlijke bijeenkomsten tussen Brabantse en Gelderse ondernemers, (lokale) media en overheden. Geef hen de ruimte om niet alleen te praten over de dijk, maar ook te brainstormen over het gebied met de rivier als verbindende factor.

III BIJLAGE ADVIES KLANKBORDGROEP (SEPTEMBER 2019)

Klankbord geeft positief advies over het participatieproces bij Meanderende Maas

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de klankbord op 18 september 2019 geconcludeerd dat het proces tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Belangengroepen zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. In de werkplaatsen is door de deelnemers met plezier en vol energie gewerkt aan de inhoud en is open en respectvol met elkaar omgegaan. Hierbij was er ook voldoende ruimte voor de deelnemers om hun zorgen te benoemen.

Tevens zijn de dijktafels goed verlopen. Hierin zijn de direct aanwonende geïnformeerd over de gevolgen van verschillende dijkontwerpen en hebben ze hun aandachtspunten kenbaar gemaakt aan de projectorganisatie. De bestuurlijke betrokkenheid tijdens het bestuurlijk werkbezoek is als positief ervaren, evenals de afstemming met de planuitwerking Demen-Dieden.

Voor het vervolg heeft de klankbord enkele aandachtspunten geformuleerd. Deze zijn beschreven na een korte toelichting op de samenstelling, rol en werkwijze van de klankbord.

Samenstelling, rol en werkwijze klankbord

De klankbord bestaat uit een evenwichtige mix van personen die verschillende belangen in het gebied vertegenwoordigen vanuit de (dorps)kernen, de agrarische en recreatieve ondernemers en inhoudelijke kennisvelden als cultuurhistorie en natuur. Dit heeft geleid tot 10 leden. De klankbord volgt het proces en adviseert hierover aan de projectorganisatie en de stuurgroep. De klankbord heeft geen taak om de inhoud mee vorm te geven. Daar zijn de werkplaatsen voor.

Om het proces goed te kunnen volgen is de klankbord zeven keer bij elkaar geweest om beelden met elkaar en de projectorganisatie te delen. Daarnaast zijn telkens een of twee leden van de klankbord bij elke werkplaats en de verschillende dijktafels aanwezig geweest. Na elke werkplaats hebben zij hun reflectie en advies gedeeld met de klankbord en de projectorganisatie. Door persoonlijk aanwezig te zijn, en daarmee te zien en horen hoe er gewerkt is en wat er leeft, is het mogelijk geweest om tot het voorliggende advies te komen.

Klankbord geeft enkele aandachtspunten mee

De klankbord heeft een aantal constateringen gedaan die ze onder de aandacht wil brengen van zowel de projectorganisatie als de stuurgroep. Deze zijn hieronder verwoord:

- Zorg voor een consistent verhaal. Wat doen we voor het kerndoel waterveiligheid en welke meekoppelkansen kunnen we benutten. En wat zijn daar de positieve en negatieve sociaaleconomische effecten van.
- Let op dat het verhaal niet te technisch wordt. Blijf in heldere taal uitleggen waarom de dijk dient te worden opgehoogd.
- De inrichting van de uiterwaarden bepaalt mede de waterstandsdaling die uiteindelijk kan worden gerealiseerd. Gezien het feit dat vanuit het participatieproces de inrichting van uiterwaarden en met name de meanders als een van de belangrijkste dilemma's is gekwalificeerd, een aspect om nog eens goed en integraal te bezien.
- Aandacht voor de effecten op de binnendijkse landbouwgronden door de maatregelen: ganzenvraat, kweleffecten (monitoring), piping maatregelen.
- Het project is gestart vanuit een integrale ambitie om aan Gelderse en Brabantse zijde maatregelen te treffen en daarmee een impuls te geven in de ontwikkeling van één riviernatuurpark (integrale gebiedsontwikkeling). Op dit moment constateert de klankbord dat de ontwikkeling aan de Gelderse zijde niet in balans is in vergelijking met Brabant. Met name ten aanzien van natuurontwikkeling, fietspaden en het wandelpaden netwerk (naar verwachting zijn hier ook na het project nog steeds forse onderbrekingen). De verbinding tussen beide gebieden komt daarmee minder sterk uit de verf. Dat kan tot een lager draagvlak aan Gelderse zijde leiden.

- De klankbord constateert dat er vanuit de omgeving zorgen zijn over het verkeer op de dijk. Het gaat daarbij om dagelijkse veiligheid (bijv. te snel rijden) alsook de toename door overlast als gevolg van recreatief verkeer (lawaai van motoren die woongenot verminderen, drukte op de dijk). Daarbij wordt de notie gemaakt dat uit de werkplaatsen en dijktafels blijkt dat bewoners verschillend denken over eventuele oplossingen wat dit onderwerp tot een lastig dilemma maakt. De klankbord adviseert de gemeente Oss om met de gebruikers over de toegankelijkheid en de inrichting van de wegen op de dijk in overleg te gaan. De klankbord geeft daarbij mee om rekening te houden met eventuele effecten voor het verkeer op de Gelderse dijk (bijvoorbeeld ten aanzien van recreatief motorverkeer).
- Maatregelen ten aanzien van gemotoriseerd recreatieverkeer op de Brabantse Maasdijk kunnen een toename van dit verkeer op de Gelderse Maasdijk veroorzaken. Van belang om het onderwerp verkeer nog eens structureler en breder te beschouwen door alle betrokken gemeentes, provincies en waterschappen en daarbij overwegen om ook aan Gelderse zijde op de dijken maatregelen te nemen (de problematiek is min of meer identiek).
- Tip is om de mensen uit de werkplaats ook mee te nemen naar vergelijkbare gerealiseerde projecten of projecten in realisatie om te laten zien wat we gaan doen. Voor het plangebied Demen – Dieden is dit al enkele malen gebeurt (door K3Delta/Natuurmonumenten) en dat wordt zeer gewaardeerd.
- Daar waar er oud zeer is (bijvoorbeeld vorige dijkversterking) neem dat serieus.
- Zorg voor een passend participatieproces in de verdere uitwerking van de plannen. Houd de ingezette lijn vast om daarin te werken met een brede vertegenwoordiging vanuit de omgeving.

Bovenstaande advies is opgesteld door:

- [redacted]: dorpsraad Lith
- [redacted]: dorpsplatform Maasbommel
- [redacted] agrarische natuurvereniging d'n Beerse Overlaet
- [redacted]: cultuurhistoricus
- [redacted]: dorpsplatform Appeltern
- [redacted]: stichting Maasmeanders
- [redacted]: bewoner Demen
- [redacted]: dorpsraad Ravenstein
- [redacted]: ZLTO Oss – Den Bosch
- [redacted]: recreatief ondernemer
- [redacted]: dorpsraad Megen, Haren, Macharen.

IV BIJLAGE ADVIES KLANKBORDGROEP OVER DE PLANUITWERKINGSFASE TOT EN MET HET VOORLOPIG ONTWERP

Gelijk aan de verkenningsfase heeft de klankbord ook tijdens de planuitwerkingsfase het project gevolgd en adviezen gegeven ten aanzien van het proces.

Klankbord geeft positief advies over het participatieproces tijdens de planuitwerking

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de klankbord op 4 maart 2021 geconcludeerd dat het proces tijdens de planuitwerking tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Belangengroepen en individuele belanghebbenden zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. De deelgebied sessies, werkplaatsen en dijktafels zijn goed verlopen, waarmee belanghebbenden zich goed konden informeren en gelegenheid hebben gehad hun vragen en aandachtspunten kenbaar te maken. De klankbord wil de projectorganisatie complimenteren hiervoor vanwege de beperkingen die de coronaregels met zich meebrengen voor goede interactie. De klankbord merkt wel op dat er, nu de uitwerking steeds concreter wordt, meer wrijvingspunten gaan ontstaan.

Voor het vervolg heeft de klankbord enkele aandachtspunten geformuleerd. Deze zijn beschreven na een korte toelichting op de samenstelling, rol en werkwijze van de klankbord.

Samenstelling, rol en werkwijze klankbord

De klankbord bestaat uit een evenwichtige mix van 11 personen die verschillende belangen in het gebied vertegenwoordigen vanuit de (dorps)kernen, de agrarische en recreatieve ondernemers en inhoudelijke kennisvelden als cultuurhistorie en natuur. De klankbord volgt het proces en adviseert hierover aan de projectorganisatie en de stuurgroep. De klankbord heeft geen taak om de inhoud mee vorm te geven. Daar zijn de werkplaatsen voor.

Om het proces tijdens de planuitwerking tot nu toe goed te kunnen volgen is de klankbord vier keer bij elkaar geweest om beelden met elkaar en de projectorganisatie te delen. Daarnaast zijn telkens één of twee leden van de klankbord bij aanwezig geweest bij de deelgebied sessies, werkplaatsen en dijktafels. Hun reflecties en adviezen zijn gedeeld met de klankbord en de projectorganisatie. Door persoonlijk aanwezig te zijn, en daarmee te zien en horen hoe er gewerkt is en wat er leeft, is het mogelijk geweest om tot het voorliggende advies te komen.

Klankbord geeft enkele aandachtspunten mee

De klankbord heeft een aantal constateringen gedaan die ze onder de aandacht wil brengen van zowel de projectorganisatie als de stuurgroep. Deze zijn hieronder verwoord:

Aandachtspunten/aanbevelingen:

- In deze fase van het project wordt het ontwerp gedetailleerder en beweegt de aandacht vanuit de omgeving logischerwijs ook mee naar deze details. De klankbord ziet dat daarmee de kans groter wordt dat de omgeving die verder af staat van het project wordt verrast door wijzigingen in het plan.
  Met het project worden belangrijke doelen gerealiseerd zoals een veilige dijk en waterstandsdaling die bijdragen aan de waterveiligheid. Dat is ook iets wat de bewoners en bedrijven er voor terugkrijgen. De aandacht verschuift naar details maar blijf daarbij dus ook helder in de communicatie over het realiseren van deze doelen.
- De klankbord ziet dat er bij bewoners, die niet direct betrokken zijn, nog steeds betrekkelijk weinig kennis is van het project. Daarbij vermindert het hoogwaterbewustzijn mogelijk door de droge/warme afgelopen jaren. Blijf investeren in communicatie over het project die is gericht op alle bewoners en belanghebbenden in het projectgebied. Benut daarbij de verhalen / beelden van de hoogwaters uit de jaren negentig.

- Bepaal tijdig de belangrijkste ontwerpvraagstukken, die mogelijk ook wrijving veroorzaken, voor uitwerking naar het definitief ontwerp en borg dat je daarvoor een goed proces inzet met de omgeving. Houd de klankbord hiervan op de hoogte zodat zij vanuit hun rol een bijdrage kunnen leveren in de contacten die zij hebben in hun directe omgeving.
- Houd vast wat je in de verkenning als plan hebt ontwikkeld en borg dat hetgeen wordt voorgesteld en/of gepresenteerd ook budgettair mogelijk/realiseerbaar is.
- De klankbord constateert dat de afgelopen werkplaatsen meer het karakter hebben van informeren en raadplegen en niet meer van co-creëren. Maak duidelijk op welke manier de werkplaatsen het beste gecontinueerd kunnen worden in het project.
- De klankbord constateert dat er vanuit de omgeving nog steeds zorgen zijn over het verkeer op de dijk. Dit punt is al een aantal malen aangegeven maar volgens de klankbord tot nu toe door de gemeente Oss onvoldoende opgepakt. De klankbord adviseert de gemeente Oss om met de gebruikers over de toegankelijkheid en de inrichting van de autowegen op de dijk beter in overleg te gaan. Het gaat daarbij om dagelijkse veiligheid (bijv. te snel rijden) alsook de toename door overlast als gevolg van recreatief verkeer (lawaai van motoren die woongenot verminderen, drukte op de dijk). Daarbij wordt de opmerking gemaakt dat uit de werkplaatsen en dijktafels blijkt dat bewoners verschillend denken over eventuele oplossingen wat dit onderwerp tot een lastig dilemma maakt.
- De klankbord spreekt de zorg uit over het feit dat er signalen zijn dat het onderwerp "verkeer/verkeersoverlast" in de formele inspraak een dominante rol dreigt te gaan spelen. Hetgeen afbreuk zou doen aan het brede participatieproces. Reden te meer om dit aspect de komende tijd nadrukkelijk aandacht te geven, vanuit een breed perspectief.
- De klankbord geeft mee om rekening te houden met eventuele effecten voor het verkeer op de Gelderse dijk (bijvoorbeeld ten aanzien van recreatief motorverkeer).
  Maatregelen ten aanzien van gemotoriseerd recreatieverkeer op de Brabantse Maasdijk kunnen namelijk een toename van dit verkeer op de Gelderse Maasdijk veroorzaken. Het is van belang om het onderwerp verkeer nog eens structureler en breder te beschouwen door alle betrokken gemeentes, provincies en waterschappen en daarbij overwegen om ook aan Gelderse zijde op de dijken maatregelen te nemen (de problematiek is min of meer identiek). Dit moet er echter niet toe leiden dat er langdurige overleggen gaan plaatsvinden en geen maatregelen worden genomen.
- Het project is gestart vanuit een integrale ambitie om aan Gelderse en Brabantse zijde maatregelen te treffen en daarmee een impuls te geven in de ontwikkeling van één rivierpark met bovenregionale aantrekkingskracht (integrale gebiedsontwikkeling). Met het voorkeursalternatief en de uitwerking daarvan in het voorlopig ontwerp is de ontwikkeling aan de Gelderse zijde niet in balans is in vergelijking met Brabant. Bij de verdere detaillering richting het voorlopig ontwerp is de onbalans, zeker in relatieve zin, eerder vergroot dan verkleind. Met name ten aanzien van natuurontwikkeling, aaneengesloten routestructuren t.b.v. fietsen, wandelen en struinen (naar verwachting zijn hier ook na het project nog steeds forse onderbrekingen). De verbinding tussen beide gebieden komt daarmee minder sterk uit de verf. Dat kan niet alleen tot een lager draagvlak aan Gelderse zijde leiden, maar bovenal tot een serieuze beperking van de integrale gebiedskwaliteit. Waardoor, zeker op iets langere termijn, ook de meerwaarde aan Brabantse zijde niet kan worden geoptimaliseerd.

Bovenstaande advies is opgesteld door:

- [redacted]: dorpsraad Lith
- [redacted]: dorpsplatform Maasbommel
- [redacted]: agrarische natuurvereniging d'n Beerse Overlaet
- [redacted]: cultuurhistoricus
- [redacted]: dorpsplatform Appeltern
- [redacted]: stichting Maasmeanders
- [redacted]: bewoner Demen
- [redacted]: dorpsraad Ravenstein
- [redacted]: ZLTO Oss – Den Bosch
- [redacted]: recreatief ondernemer
- [redacted]: dorpsraad Megen, Haren, Macharen

V BIJLAGE ADVIES KLANKBORDGROEP (SEPTEMBER 2022)

Klankbord geeft positief advies over het participatieproces tijdens de planuitwerking

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de Klankbord op 6 september 2022 geconcludeerd dat het proces tijdens de planuitwerking tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Belangengroepen en individuele belanghebbenden zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. De deelgebiedsessies, werkplaatsen, informatiebijeenkomsten en dijktafels zijn goed verlopen, waarmee belanghebbenden zich goed konden informeren en gelegenheid hebben gehad hun vragen en aandachtspunten kenbaar te maken. De lijn die in de verkenning is gestart, is goed doorgezet. De Klankbord wil de projectorganisatie complimenteren voor de wijze waarop omgegaan is met de beperkingen die de coronaregels met zich meebrachten voor een goede interactie.

De eerder geformuleerde adviezen en aandachtspunten over communicatie en afstemming met de omgeving zijn grotendeels naar tevredenheid van de Klankbord uitgevoerd. Specifiek ten aanzien van het motorverkeer op de dijk, de "zelfrealisatie" onderdelen en de geconstateerde onbalans tussen de gebiedsontwikkeling aan Brabantse en Gelderse zijde van de Maas, wil zij haar nadrukkelijke zorg uitspreken.

Verkeer op de dijk

De Klankbord is teleurgesteld in de wijze waarop met het afgegeven advies rond motorverkeer en ander verkeerstromen de onderlinge afstemming op dit thema is omgegaan. In het vorige advies van de Klankbordgroep van maart 2021 is geconstateerd dat er zorgen zijn over de wijze waarop de gemeente Oss het onderwerp motorverkeer oppakt. Herhaaldelijk werd in de werkateliers en door de klankbordgroep gevraagd om aandacht voor overlast van motorverkeer en andere verkeerstromen op de dijk. We constateerden toen dat dit onvoldoende gebeurt. We zijn nu 1,5 jaar verder en we constateren nog steeds dat dit het geval is. Dit onderwerp is op elke vergadering van de Klankbordgroep besproken en werd gevraagd om een reactie van de gemeente Oss. Er is geen enkele terugkoppeling geweest. Ook vanuit de achterban horen we dat gemeente Oss niet echt de wil heeft om de overlast te beperken. Er wordt dan ook een fantastische en waarschijnlijk noodzakelijke meekoppelkans gemist om de overlast direct tijdens de uitvoering terug te brengen, want er wordt toch al aan de dijk gewerkt. Als er alsnog later verkeersmaatregelen moeten worden genomen om de overlast te beperken, dan zijn de kosten vele malen hoger.

Het overlastprobleem aan de Brabantse kant kan nog nijpender worden omdat de gemeente West Maas en Waal heeft besloten om aan de Gelderse kant wel aan de slag te gaan om het overlastprobleem van motoren op de dijk aan te pakken. Vanuit de Klankbordgroep is de oproep gedaan om dit met beide gemeenten op elkaar af te stemmen, maar ook daar is het stil gebleven. Er heeft nog geen afstemming plaatsgevonden, althans dat is de Klankbordgroep niet ter ore gekomen. Omdat er sprake is van een waterbed effect, kan het zijn dat als de overlast aan de Gelderse kant wordt opgepakt, er meer motoren gaan rijden aan de Brabantse kant, met als gevolg nog meer overlast op de dijk aldaar. Vanzelfsprekend kan het tegenovergestelde aan de orde zijn indien aan Brabantse zijde maatregelen zouden worden getroffen. Vandaar hierbij de herhaalde oproep om tot een integrale en afgestemde totaalaanpak te komen voor het hele gebied.

In algemene zin is de klankbordgroep erg teleurgesteld in de wijze waarop men zich genegeerd heeft gevoeld door de eigen lokale overheden. Zo is de Klankbordgroep niet te spreken over de handelingswijze van de gemeente Oss rond dit onderwerp en zijn we bang dat dit echt afbreuk gaat doen aan het goede participatieproces. We verwachten bijvoorbeeld dat betrokkenen bezwaar kunnen gaan aantekenen tegen de vergunning, hetgeen gaat leiden tot vertragingen in het proces (en waarschijnlijk extra kosten).

Voor het vervolg heeft de Klankbord nog enkele andere aandachtspunten geformuleerd. Deze zijn beschreven na een korte toelichting op de samenstelling, rol en werkwijze van de Klankbord.

Samenstelling, rol en werkwijze Klankbord

De Klankbord bestaat uit een evenwichtige mix van 11 personen die verschillende belangen in het gebied vertegenwoordigen vanuit de (dorps)kernen, de agrarische en recreatieve ondernemers en inhoudelijke kennisvelden als cultuurhistorie en natuur. De Klankbord volgt het proces en adviseert hierover aan de projectorganisatie en de stuurgroep. De Klankbord heeft geen taak om de inhoud mee vorm te geven. Daar zijn de werkplaatsen voor.

Om het proces tijdens de planuitwerking tot nu toe goed te kunnen volgen is de Klankbord tien keer bij elkaar geweest om beelden met elkaar en de projectorganisatie te delen. Daarnaast zijn telkens één of twee leden van de Klankbord bij aanwezig geweest bij de deelgebied sessies, werkplaatsen en dijktafels. Hun reflecties en adviezen zijn gedeeld met de Klankbord en de projectorganisatie. Door persoonlijk aanwezig te zijn, en daarmee te zien en horen hoe er gewerkt is en wat er leeft, is het mogelijk geweest om tot het voorliggende advies te komen.

Klankbord geeft nieuwe aandachtspunten mee

Het project Meanderende Maas is gestart in 2017 en nadert nu het eind van de planuitwerking. Daarmee wordt de primaire ontwerpfase afgerond waarbij de hoofdkeuzes zijn gemaakt en zal een nieuwe fase aantreden van uitvoering van maatregelen. De Klankbord grijpt dit moment aan om, naast het punt van verkeer, enkele voor haar wezenlijke meer inhoudelijke aandachtspunten mee te geven aan de stuurgroep. Waarbij vooraf opgemerkt dient te worden dat deze deels ook al onderdeel uitmaakten van het vorige advies van de klankbordgroep d.d. maart 2021.

Van ambitie naar realisatie

Het project is gestart vanuit een integrale ambitie om aan Gelderse en Brabantse zijde maatregelen te treffen en daarmee een impuls te geven in de ontwikkeling van één rivierpark met bovenregionale aantrekkingskracht (integrale gebiedsontwikkeling). Dat is ook geconcretiseerd in een integrale provinciale structuurvisie. De Klankbord constateert echter dat er twee belangrijke factoren zijn opgetreden die de realisatie van deze ambitie beperken en daarmee ook van invloed zijn op het draagvlak:

- Met het voorkeursalternatief en de uitwerking daarvan in het definitief ontwerp is de ontwikkeling van de toeristisch-recreative infrastructuur aan de Gelderse zijde niet in balans in vergelijking met Brabant. De waterveiligheidsmaatregelen aan de Gelderse zijde zijn belangrijk en dragen in hoge mate bij aan de te realiseren opgave, maar daar staan maar beperkte kwaliteitsverbeteringen tegenover zoals dat aan de Brabantse zijde wel het geval is. Het routenetwerk wordt alleen uitgebreid met een fietspad tussen Maasbommel en De schans. Maar niet naar het oosten, tussen Appeltern en Batenburg, terwijl daar prima “meekoppelkansen” voorhanden zijn in gebied de Lymen. Ter hoogte van Appeltern verdwijnt zelfs natuur (rivierbos) door de komst van een verlaagde “drempel”, terwijl daar niet eens compensatie tegenover staat.
- De Klankbord vindt dat de communicatie over de zelfrealisatiegebieden en de gevolgen daarvan eerder en explicieter had gemoeten. Het is pas laat duidelijk geworden dat tot en met 2028 maar een deel van het plan Meanderende Maas zoals dat altijd is gepresenteerd gerealiseerd wordt. Er is hierdoor een ‘onjuist’ beeld ontstaan.
- De Klankbord is hierdoor van mening dat er geen zekerheid is of en wanneer de zogenaamde zelfrealisatiedelen worden ontwikkeld. Dit is zorgelijk en ze roept alle betrokken partijen op om zich in te spannen om ook de zelfrealisatie gebieden tot uitvoering te brengen. Daarnaast spreken ze zeer nadrukkelijk het verzoek uit om ook beelden te gaan tonen hoe het gebied er uit gaat zien in 2028, waarbij dus ook zichtbaar wordt hoe het gebied eruitziet als de zelfrealisatiegebieden niet zijn gerealiseerd. Dus een oproep om in de plannen de huidige situatie daarin zichtbaar te maken.

De klankbordgroep is van mening dat met de realisatie van het project de betrokken overheden ook de kans moeten aangrijpen om het ‘Meanderende Maas gebied’ op de kaart te zetten als aantrekkelijke regio om te verblijven. Daarmee geeft het een impuls aan de toeristisch-economische ontwikkelingen van het gebied en draagt het project bij de leefbaarheid van de aanliggende stadjes en dorpen. Vanzelfsprekend voor zover deze ontwikkelingen passen en aansluiten bij de beoogde gebiedskwaliteit en de leefbaarheid in de stadjes en

dorpen wordt beschermd tegen ongewenste effecten, zoals tijdens het participatieproces naar voren is gekomen.

De Klankbord constateert dat het project Meanderende Maas zich de komende jaren primair richt op de realisatie van de maatregelen in het definitief ontwerp. Tegelijk verwacht de Klankbord dat de samenwerking tussen de tien projectpartners via dit project in stand blijft.

Ze doet de oproep aan de projectpartners om gezamenlijk actief kansen te creëren en te realiseren in de gebieden waar geen maatregelen worden getroffen. En daarmee de ambitie, zoals deze ook in de integrale structuurvisie is opgenomen te realiseren. Dit vanzelfsprekend in goed overleg met grondeigenaren en belanghebbenden.

In dit licht is de ontwikkeling van de uiterwaard De Lymen een eerste positieve ontwikkeling; waarbij zij de oproep doet om direct kansen te benutten voor de ontwikkeling van doorgaande routestructuren voor buitendijks wandelen en fietsen. Gezien de beoogde realisatieplanning van Natuurmonumenten (die vrijwel synchroon loopt met de planning van Meanderende Maas) roept de klankbordgroep zowel Meanderende Maas als de andere partners nadrukkelijk op om in deze ontwikkeling formeel, dan wel informeel, alsnog te gaan participeren vanuit het perspectief van meekoppelkans. Wat overigens ook vanuit het perspectief van de bijdrage aan de waterstandsdaling niet meer dan gerechtvaardigd zou zijn.

Bovenstaande advies is opgesteld door:

- [redacted]: dorpsraad Lith
- [redacted]: dorpsplatform Maasbommel
- [redacted]: agrarische natuurvereniging d'n Beerse Overlaet
- [redacted]: cultuurhistoricus
- [redacted]: dorpsplatform Appeltern
- [redacted]: stichting Maasmeanders
- [redacted]: bewoner Demen
- [redacted]: dorpsraad Ravenstein
- [redacted]: ZLTO Oss – Den Bosch
- [redacted]: recreatief ondernemer
- [redacted]: dorpsraad Megen, Haren, Macharen